Ar sizhunieg e brezhoneg
Niv. 713 · 08 a viz C'hwevrer 2019

Ismael Morvan

El lise Diwan e oa ar bloaz paseet. Gant termenidi all en deus divizet strivañ evit tremen arnodennoù ar bak e brezhoneg.

12

KELEIER A VRO-GEMBRE

Aet eo Erik Gudenkauf eus Bro-Wened betek Bro-Gembre gant ar soñj deskiñ kembraeg dre soubidigezh. Bep miz e kaso keloù. Setu amañ ar re gentañ. *(Stad Cardiff war ar skeudenn)*

3

SKEUD AR GANEVEDENN

N'eo ket achu mare an apartheid evit holl bobloù Afrika-ar-su. Ar Ghoïsaned a zo anezhe poblañs goshañ ar vro ha n'int ket anavezet er "vroad ganevedenn"...

2

AR ROCHEDOÙ ALAOURET

Un danevell nevez skrivet gant Goulc'han Kervella eo "Ar Rochedoù Alaouret". Istor Leonce, ur blenier kirri-sam, anezhañ o sikour divroidi pa vez reuz e Bro-C'hall...

8

TALAÑ OUZH AN DIBOBLAÑ

Kant vloaz zo e oa c'hoazh 1800 annezad e Laurenan. Ne chom nemet 730 hiziv an deiz... Divizet o deus an annezidi en em vodañ evit saveteiñ buhez sokial ar gêriadenn.

11

Bro-Flandrez

FLAMANEG, FLAMANEGOÙ (3)

Setu teirvet lodenn ag an atersadenn bet graet gant Jean-Paul Couché, anezhañ prezidant an Institut Flamaneg-ar-C'hornôg diàr-benn stad gwir yezh ar Flandrez.

Ya ! : Ha normalizet eo ho yezh bremañ ?

Jean-Paul Couché : Setu amañ ur luziadenn ! En "tu-all" (er "Flandrez beljiad" NdYa), daou skrivagner a c'hell skriviñ pep hini d'e vod.
Padal, forzh studiadennoù a zo bet graet er skolioù-meur evit sevel ur skritur unvan ! Hiziv an deiz eh eus meur a skritur, met fonetek penn-da-benn anezhe.
Gouez dezhe "dav eo skriviñ evel ma vez komzet". Ma... Eus hon tu, en tu-mañ d'ar vevenn, hon eus choazet d'ober gant ur skritur fonologek. Ha bremañ hon eus-ni ur skritur standard. Daoust hag-en em ledanaio en tu-all ?
Amañ emañ an dalc'h. Spi hon eus a-wael. E gwirionez e vez broudet an dud d'ober gant ur mor a skritur fonetek gant ar gouarnamant flamank hag ar skolveuridi.
Ma n'eus ket ag ur skritur unvan, n'eus ket a gudenn flamaneg-ar-c'hornôg...

Ya ! : Met penaos e reont, "en tu-all" pa skrivont ma n'eo ket ar memes yezh ?

Jean-Paul Couché : Skriviñ a reont en izelvroeg. Komz a reont e flamaneg-ar-c'hornôg, skriviñ a reont en izelvroeg.

Ya ! : Met ma n'eo ket ar memes yezh, penaos e reont gant ar gerioù disheñvel... ?

J.-P. C. : Ober a reont evel ma zad : eñ a gomze flamaneg met skriviñ a rae e galleg. Ne ouie ket skriviñ ar flamaneg, neuze e skrive e galleg. Ober a reont ar memes tra.

Ya ! : Ur yezh skrivet nemetken eo an izelvroeg evit flamaniz neuze...

J.-P. C. : "Yezh an tailhoù" eo an izelvroeg evite en ur mod. Ar yezh ofisiel eo met n'eo ket yezh an tiegezh. Nevez zo, eh eus bet ur c'hendiviz en ur ger ma oa un "*chevin*" (un eil-maer) a b/Poperinge o prezegeniñ. Hervezañ eo poent ober un dra bennak evit Flamaneg-ar-C'hornôg e Bro-Veljia kar setu ur yezh a vez implijet kalz er familhoù hag en embregerezhioù met dre gomz nemetken... Kavet 'm eus se interesus-kenañ.

[Implijiadez an Ofis a zistro en diviz]

Implijiadez : Me, da skouer, em eus desket an izelvroeg er skol-veur evit mont da labourat en tu-all. Bah, an dud a gomprene ac'hanon met me ne gomprenen seurt pa vezent o komz kenetreze. Gerioù zo zo heñvel pa damheñvel met dre vras ne gomprenen ket anezhe dre gomz...

J.-P. C. : En tu-mañ emaomp o kaout ur statud a yezh skrivet, en tu-all emañ c'hoazh ur yezh dre gomz nemetken...

Ya ! : A-hend-all eh eus rannyezhoù e Flamaneg-ar-C'hornôg ?

J.-P. C. : Nebeut... gouzout a rit n'eo ket bras ar Flamanegva neuze, a-boan un arondisamant mui un dornad kumunioù all... pa vez meur a zoare da zistagiñ gerioù zo e skrivomp ar perzhioù disheñvel, met n'eus ket pikol e gwirionez.
Ha pa yan en tu-all eo memes mod, pa yan e Bruges lakaomp eo ar memes yezh penn-da-benn... nemet ha ma lakaont ur ger izelvroeg bennak en o diviz. Setu, unvan-tre eo flamaneg-ar-c'hornôg.

Ya ! : Hag er skolioù, skolioù divyezhek pe dre soubidigezh a zo ?

J.-P. C. : Tamm ebet ! Skolioù dre soubidigezh en izelvroeg a zo met n'eo ket e flamaneg-ar-c'hornôg. Er bloavezhioù 80' eh eus bet taolioù arnod met aet eo kement-mañ da get ken skuizh e oa an dud hag a laboure a-youl-vat er skolioù. Ha... dav eo lavarout ar wirionez : n'omp ket ni "tud ar reklemoù"... e Breizh, lakaomp, e ouiit mat penaos ober evit reklem, arc'hiñ un dra bennak evit hor yezhoù, hor sevenadur. Ni, avat, zo re jentil... Da skouer, biskoazh n'hon eus ket... n'hon eus ket...

Ya ! : ... lakaet un dra bennak da darzhañ ?

J.-P. C. : Setu... ha paeet hon eus se... bout ken habask... Padal n'em eus keuz ag an dra-se... peogwir ne jaoj ket ouzh fesonioù, tro-spered ar flamanked. E nep feson. Neoazh, ar stad c'hall a denn splet a gement-mañ. Met tro-spered ar stad c'hall eo. Dav eo bout feuls gantañ evit kaout un dra bennak.

Fabien Lécuyer

Afrika-ar-su

AR GHOÏSANED A EMBANN O EMRENEREZH

N'eo ket achu mare an apartheid evit an holl bobloù a Afrika-ar-su.
Ar Ghoïsaned a zo anezhe poblañs goshañ ar bed ha koulskoude n'int ket anavezet er "vroad ganevedenn". Evit sevel e vouezh ha cheñch penn d'ar vazh, en deus plantet roue ar Ghoïsaned e deltenn a-zirak palez ar prezidant Cyril Ramaphosa.

Abaoe diwezh an apartheid e vez graet "ar vroad ganevedenn" ag Afrika-ar-su. Tud du, gwenn, hiron, indian a zo sañset beviñ asambles en ur seurt kengarantez.

Poblañs orin ar vro

Gouzout a ouier hiziv an deiz n'eo ket gwir kement-mañ. Ne vez ket doujet d'an holl sevenadurioù ha d'an holl bobloù e gwirionez. Er vroad ganevedenn, ar Ghoïsaned an hini eo a zo er renk izelañ 'm eus aon. Ar Ghoïsaned peotramant "Bushmen" a zo anezhe poblañs orin ar vro. Hervez studiadennoù zo e vefe poblañs goshañ ar bed zoken ! Pa oa bet studiet pizh o ADN eh eus bet kavet n'eo ket ar Ghoïsaned kar da afrikaniz all. 130 000 bloaz zo int en em rannet diouzh peurrest eus mab-den. Ni, Europeiz zo ganet pell-pell àr o lerc'h.

En Afrika-ar-su ar su e vehent degouezhet tro 40 000 bloaz a-raok HS, tra m'eo degouezhet ar Vantoued tro 500 goude HS nemetken. 300 000 Khoïsan a c'homhe hiziv-a-deiz. Paour-razh ar lodenn vrasañ anezhe.

Ur bobl ha n'eus ket anezhi ent-ofisiel

Emaint c'hoazh gwasket en Afrika-ar-su a-vremañ. Gwechall e vezent gwasket gant ar galloud gwenn ha bremañ eo gant ar galloud du. O douaroù a vez korvoet, laeret digante gant ar gouarnamant hag an embregerezhioù.
O yezh n'eo ket anavezet (hag 11 yezh ofisiel a zo anavezet e bonreizh Afrika-ar-su) hag int zo lakaet da hironed zoken hervez renkadur ofisiel ar gouennoù ! Hervez an istoer ofisiel ha gouarnamant ar vro n'eus ket anezhe !
Abaoe bloavezhioù eh eus forzh rendaelioù diàr-benn diberc'hennañ ar beizanted wenn. Ar gouarnamant ANC a glask ober evel e Zimbabwe : diberc'henniñ ar re wenn hag adlodenniñ o zouaroù e-kerzh ar re zu. Pezh zo, n'eo ket kontet ar Ghoïsaned da dud du gant ar gouarnamant su-afrikan ha ne chom ket etre daou soñj pa vez anv da ziberc'henniñ ar Ghoïsaned evel ar re wenn.

Emrenerezh ar Ghoïsaned

"Ni eo broad kentañ Afrika-ar-su" a huch roue ar Ghoïsaned koulskoude. Savet en deus e deltenn a-zirak palez ar prezidant Cyril Ramaphosa hag emañ o kampiñ aze abaoe sizhunioù. Faotañ a ra dezhañ sachañ evezh an dud àr stad ar bobl Ghoïsan.
Kement ha talañ ouzh arouarnamant su-afrikan, "emrenerezh ar Ghoïsaned" a zo bet embannet gantañ.

Republik Basters ar Rehoboth

N'eo ket ar Ghoïsaned poblañs nemeti hag a glask kavout he flas e su ar c'hevandir du. "Basters a Rehoboth" a zo anezhe ur bobl a Namibia, e hanternoz Afrika-ar-su. Ganet int diàr an darempredoù etre an drevadourion izelvroiad ha merc'hied afrikan.
Ne faot ket dezhe bout kontet da dud du, avat.
Er bloavezhioù 1920 o doa savet o republik dezhe : "Republik ar Rehoboth" met n'eo ket bet anavezet gant bro all ebet hag ar republik a droas da Vanthoustan, da lavaret eo ur seurt tiriad dam-emren ha paour e-barzh Afrika-ar-su (Namibia oa ur stad warezet gant Afrika-ar-su d'ar mare-se). Abaoe e klaskont adsevel o republik dezhe dre ur strollad politik: ar Rehoboth DTA Party.

Fabien Lécuyer

Berr-ha-berr
Miz Genver

An taol kalon :

E Bro-Saoz zo deuet warwel **unan deus sternioù-aoter iliz Kastellaodren.** E miz Eost 1959 e oant aet gant al laer, rak e rummad ar monumañtoù istorel e oant bet lakaet e penn-kentañ an XXvet kantved. Betek 25 000 euro e c'hall bezañ gwerzhet pep hini deus ar panelloù koad kizellet-se. Tri anezhe a oa bet diskoachet en-dro en Izelvroioù hag e Beljik er bloavezhioù 90'. Setu e chom teir fanell all en natur c'hoazh...

An taol penn-bazh :

Adkavet eo bet **korf Damien Burel,** ar paotr yaouank aet diwar-wel e Konk-Kerne e fin 2018. E porzh ar gêr e oa eñ kouezhet. Ar pezh zo, n'eo ket an hini kentañ o veuziñ evel-se : an trede hini a vefe e-korf un nebeud bloavezhioù. Daoust d'ar pezh a vez embannet gant ar boliserien ne gred ket tud ar baotred yaouank-se e vefe ur gwallzarvoud penn-kaoz d'o marv...

Frazenn ar miz :

« Ret eo dimp bremañ adkempenn an holl riboulou e-korf ur miz » (e galleg) he deus lâret Maet Le Lan, renerez Kreizenn Labour-Douar Kreisteiz Breizh, staliet en Alre. Ul lodenn vat eus an dafar a oa bet drailhet diouzh noz, evel ma c'hoarvezas en un toullad tier-feurm eus bro Gwened. Diskred a oa war un devezhier hag a oa bet o labourat e menajoù ar vro. Harzet eo bet e Ploeren gant an archerien da geñver un abadenn anvet « Ti-gwer » (e brezhoneg!). C'hall en hor bro, kredapl...

Sifr ar miz :

6

...sizhunvezh en deus padet rener nevez Radio Kreiz Breizh war e bost. Emañ bremañ kuzul-merañ ar radio o klask un den all evit derc'hel gant an avañtur boulc'het e 1983. Ha ma vefe brezhonegerien war ar renk an taol-mañ ?

DS

Bro-Gembre

PETRA ZO NEVEZ E CAERDYD ?

War ar prim. Ha ma yahec'h da vevañ ur prantad en estrenvro get ar soñj deskiñ ar yezh ? Setu dres ar pezh am eus divizet ober e penn-kentañ ar blez-mañ. Er pennad kentañ-mañ e roan ma sell kentañ war kêrbenn Bro-Gembre, el lec'h m'eh on o chom bremañ.

Clwb ifor bach , dremm ar ganerez Gwenno Saunders hag ar c'hastell.

Er ranngêr Grangetown en em gav meur a gumuniezh o tont a vroioù ar Reter pe ar Sav-Heol. N'eo ket rouez gwelet Muzulmanezed get o "*niqab*" da skouer, o vont a-hed ar straedoù. Kalz tud a Vro-Bologn o deus embroet er vro ivez. War ar straed hirañ en em gav ur stalig dic'hortoz ma vez kavet enni hogozik pep tra, pakadoù boued skrivet warne e poloneg ha n'eo ket achu pa skign an uhelgomzer abadennoù radio ar vro-hont a-hed an amzer.

Setu strewet er c'hartermañ stalioù ha pretioù ar bed a-bezh : boued a India pe a Yemen hag evel-just "fish-and-chips". Boued ar vro a zo da vout tañvaet dre-ret : "cawl", ur soubenn doare "stew" un tammig hag ivez "pice ar y maen", katev stumm kantennoù dezhe, saourus pa vezont debret tomm c'hoazh.

Kembraag

Un toullad "Cymry Cymraeg" a zo o vevañ e Grangetown, e gwirionez. Klevet e vezont e kêr e lod tavarnioù, kluboù pe kreizennoù sevenadurel evel "Chapter", "Clwb Ifor Bach" pe "Yr Hen Llyfrgell" (al levraoueg kozh).

Emañ lod o chom nepell, e tachad al Liorzh Victoria, war hent ar mirdi Sain Ffagan Kinnig a ra hennañ d'an dud mont war o c'hiz en takad hag en amzer en ur reiñ dezhe un tañva ag ar savadurioù pobl pennañ er vro a-hed skeul he istor. Eno e labour un 200 den bennak, war-dro an hanter anezhe o komz kembraeg bemdez.

Dic'hortoz

En ur vont e kêr e c'hell un den tremen e-biou d'ur greizenn sevenadurel islamek ur wech ha d'un templ "sikh" ur wech arall. Ilizoù ha chapelioù a vez ivez evit ar gristenion, eben o vout bihanoc'h hag eeunoc'h ar sevel anezhi dre-vras.

Sabatuet on bet-me get an niver bras a dud o kantren war straedoù ar c'hreiz-kêr hag int dido, dilabour ha paour-raz. Ken pouezus eo ar gudenn ma vez klevet lod politikourion ar Senedd (Breujoù Kembre) oc'h embann bout o klask un diskoulm, da vare ar c'heleier. Skoet on o welet kresk spontus ar c'hemm-bras a zo etre ar re a zo laosket e lost ar c'harr hag ar brasañ niver.

Bamet

Lakaet e vez ar yezh warwel un tammig e pep lec'h : war ar panelloù, er stalioù, er savadurioù publik, war an skritelloù, war ar skrammoù ivez (bruderezh, abadennoù doc'h an druilh war S4C/Sianel Pedwar Cymru pe BBC radio Cymru). Ar pep pouezusañ avat eo e vez treuzkaset ar c'hembraeg er familhoù bepred ha pouez-mouezh kreñv get an dud. Ur statud he deus ar yezh ivez ("statws am yr iaith !") ken eo rediet an holl da ginnig an traoù en div yezh er vuhez foran, dre lezenn.

Da welet

Mirdi broadel ar c'hreiz-kêr, ar marc'had toet, ar c'hastell kozh. A-benn aveliñ e benn e c'hell an den mont da vale el liorzh Bute, hed-ha-hed ar stêr "Taff". Gwezharall e oa al liorzh d'ar c'hastell. Dont a ra hec'h anv diwar hini ar familh a oa perc'henn war an domani. Ul lec'h frank, disaotr ha kaer-meurbet eo, dreist-holl get sklêrijenn ar goañv.

E Caerdyyd, n'heller ket tremen hep ar Millenium Stadium, anvet a-c'houde 2016 "Stadiwm Principality".

Goude birvilh an c'hrogadoù sport e vez dalc'het eno, d'ar sul vintin, ur marc'had bio, just dirazañ, ma kejer get produerion ar rannvro ha kembraeg get lod marc'hadizion pe bratikoù. Nepell, en tu arall ag ar pont-kouarn, war riblenn ar stêr e vez spurmantet elerc'h o peuriñ war al letonenn etre ar renkadennoù tier stok-ha-stok, ken boutin, hañval o stil an eildoc'h egile. *Da vout kendalc'het...*

Eric Gudenkauf

Brezhoneg

FULORET AR C'HUZUL SEVENADUREL

Goude ma vefe bet embannet ahelioù pennañ he folitikerezh yezh gant ar Rannvro e tiskouez ar C'huzul Sevenadurel bezañ dipitet bras gant ar raktres budjed da vezañ votet ar sizhun-mañ.

Bernez Rouz, prezidant Kuzul Sevenadurel Breizh.

E 2015 e voe sinet ur gonvansion etre ar stad hag ar rannvro evit ma vefe broudet ar yezh hag ar sevenadur met buan-tre e oa bet bet merzet ne zalc'he ket ar stad d'he ger. E 2018 e roe ar melestradur sinoù fall e-leizh, o tiskouez un diouer a youl.

Diskennet e oa budjet ar Rannvro evit ar yezh ha sevenadur a 3,9 %. "Kresket eo ar bloaz-mañ en-dro. " eme prezidanted ar C'huzul, Bernez Rouz ha Claudine Perron. " Met eus 2,2 % hepken. Da lâret eo n'omp ket distroet, zoken, d'al live a oa a-raok. " 1 550 million a euroioù eo budjed hollet rannvro Breizh. 7,43 milion e vo budjed yezhoù Breizh e 2019. Da lavaret eo 0,48 %. Ur c'hresk 100 000 € zo raktreset e 2019, 1,3 %. 2,24 € a vo gouestlet dre zen neuze gant rannvro Breizh evit ar brezhoneg e 2019.

Hag int da ouzhpennañ an enkadenn griz a gouezh war an implijerien kevredigezhel abaoe ma ne c'hellont ket mui kontañ kement war perzh ar stad er postoù skoazellet.

Spi a zo gant Kuzul Sevenadel Breizh e vo talvoudus an daol-grenn raktreset gant ar Rannvro o vodañ an holl strollegezhioù a zo e Breizh a benn komz, ha kavout diskoulmoù, d'ar gudenn a ziorren ar sevenadur

Stummadur baby-sitting e brezhoneg

D'ar Sadorn 9 a viz C'hwevrer adalek 10e beure betek 6e abardaez a vo kinniget un devezh stummañ e brezhoneg war ar babig-sitting gant Ti ar vro Treger-Goueloù e Kawan.

Digor eo d'an holl vrezhonegerien yaouank 13-17 vloaz a fell dezho labourat evel babig-sitter, e brezhoneg ! War roll ar stummadur e vo deskiñ perzhioù hag ezhommoù ar vugale, darempredin gant ar gerent, kaout anaoudegezhioù war al lezennadur, ober war-dro ar re vihan, lakaat e pleustr ur geriaoueg arbennik ha sevel ur « valizenn » a c'hoarioù,...

Da noz e vo aozet ul lec'h Babig-sitting gant ar re yaouank a chomo. Fest-noz skol divyezhek Kawan a vo hag e-keit ha ma vo ar gerent o tañsal e c'hello mont ar vugale el lec'h c'hoari-se. Un doare da lakaat e pleustr ha da grouiñ ul liamm gant ar familhoù ! Skignet e vo roll ar babig-sittered e-barzh skolioù Div Yezh, Diwan, Dihun ar vro. Priz an devezh stummañ : 10€. Lakaat e anv (en a-raok dre ret) : 02 96 49 80 55 dudi@tiarvro22.com

Labour-Douar

AN NAOZ MAGAÑ MOC'H E BREIZH

Gouzout a ouzer pegen pouezus eo al labour-douar, eus ar menaj betek an treuzfurmiñ, evit ekonomiezh ar vro : 34 000 menaj ha 17 0000 post labour war-eeun d'o heul... Gant naoz ar c'hig-moc'h e vefe 30 000 post-labour. An dasparzh a vije tro 22 % en atantoù, 70 % er greanterezh en argresk hag en ardraoñ, 8 % e servijoù war-eeun (evel ar jederezh, an deknikourien, marc'hadourien ar moc'h...).

E 2016 e oa 5500 menaj o vont gant ar sevel-moc'h e Breizh (rannvro gall) o niver o tiskenn ingal (-3,2 %) abaoe 2010. 112 oute a zo o vont bremañ gant ar bio, 107 a zo arbennikaet war ar c'holeniñ, kolenourien[1] anezho (-19 % abaoe 2010), 2521 oute a zo kolenourien ha larderien[2] war an dro (-15 % abaoe 2010), ha 2887 oute a zo larderien nemetken (+ 10 % abaoe 2010). Ar menajoù-mañ a zo staliet dreist-holl en Aodoù-an-Arvor (34,4 %) ha Penn-Ar-Bed (27,3 %), nebeutoc'h oute en Il-ha-Gwilen (20,1 %) hag er Mor-Bihan (18,2 %).
Kalz nebeutoc'h a zo el Liger-Atlantel. Bez' e oa 7 264 000 penn pemoc'h e Breizh e 2017, 3 027 000 oute moc'h-kig evit ar c'hilhevardon, 533 000 gwiz...

Un naoz frammet

Al lodenn vrasañ eus ar menajoù oc'h ober kig-moc'h a zo frammet tro-dro da aozadurioù micherel, strolladoù kenderc'herien, kenstag eus stalioù lazhañ ha treuzfurmiñ. Meur a hini, bihan ha brasoc'h, a gaver e Breizh : Cooperl (39 % eus ar moc'h savet), Aveltis (16,9 %), Prestor (13,9 %), Coopagri (9,8 %) Porc Armor (8,5 %) ha lod all bihanoc'h evel : Porfimad, Syproporcs, Elpor, Cofiporc,.. ha bihanoc'h c'hoazh.

Gant skoazell ar frammoù micherel-mañ e c'hell ar venajerien kaout kuzulioù evit sevel, kempenn o c'hreier-moc'h, skoazelloù dre hanterouriezh teknikourien evit ar magañ al loened pe evit diaezamantoù yec'hedel, titouroù diwar-benn hiloniezh al loened, gwellaat an hentenn berzhded... Da lavarout e vez kemeret e kont mont-en-dro pemdeziek ar saver-moc'h gant framm-mañ-framm micherel. An holl aozadurioù micherel a eil renk a zo bodet e Breizh en un aozadur anvet Unvaniezh ar c"henderc'herien kig Breizh (UGPVB : Union des Groupements des Producteurs de Viande de Bretagne).

Gant an UGPVB e vez pledet ouzh dalc'hioù pennañ ar sevel-moc'h evel yec'hed al loened, an endro, ar c'halite, ar vrudañ, an normoù hag al lezennoù, ar stummañ ...

Ar stummañ

Bep bloaz e vez etre 40 ha 50 menajer yaouank oc'h en em staliañ da sevel moc'h hag e vez ezhomm eus 180 micherour perzhek, stummet mat, evit labourat er c'hreier-moc'h. Ar re yaouank-mañ a zeu eus ar skolioù micherel ledet e Breizh a-bezh.

7 lise micherel publik (meret gant ar stad), 9 lise prevez meret gant ar CREAP (skolioù labour-douar prevez), 5 framm-stummañ meret gant an UNREP (Unvaniezh broadel diwar ar maez evit an deskadurezh hag an herouezañ) ha 12 all gant an

FRMFR (Tiez Familhel diwar-ar-maez). Er skolioù-mañ e vez stummet tud evite da zont da vezañ micherourien perzhek, teknikourien war ar sevel loened, atebeien war ar magerezh, pennoù embregerezhioù..., da lavarout gant al liveoù CAPA / BEPA, Bac Pro, BTSA, hag ijinour evit lod oute.

Skolioù publik a zo e Kernilien, Fouenant, Pondi, Komborn, Kaon, Reuz, Sant-Albin-an-Hiliber ha skolioù prevez ar CREAP e Peurit, Lopereg, Gourin, Kesoue, Pondi, Ploermael, Redon, Dol, Roazhon.
Met bez' zo skolioù prevez all, gant an UNREP e Sant Segal, Kistenid, Kerzhin, Begnen, Beuzid-ar-C"hoadoù ha gant an FRMFR e Montroulez, Landivizio, Pleiben, Plouzeniel, Lesneven, Loudieg, Kistreberzh, Gentieg, Moñforzh, Hazhoù, Felger.

Ar boueta

Evit galloud magañ an holl voc'h savet eo dav kaout boued, kempouezet mat hag o respont ouzh normoù yec'hedel evel ouzh c'hoantoù ar pratikoù. Dre vras 95 % eus an danvez magañ a zo struzhel, o tont eus an edajoù, greun, piz... Hervez ar pemoc'h, zo etre 70 ha 75 % eus e voued o tont a-ziwar edajoù (maiz, heiz, ed, brenn-ed,...), pa vez etre 20 ha 25 % a legumineged (piz, fav, torzhennoù kolza pe soja ...), hag etre 3 ha 5 % a oligoelfennoù, elfennoù maenel, vitaminoù... 75 % eus ar boued-moc'h a zo fardet er greantiez ha 25 % a zo produet er menaj (edajoù). Dre vras ez eus 45 greanti o fardañ boued loened e Breizh (moc'h ha loened all) hag anat eo ne vez ket kinniget ar memes boued hervez ar gouennoù loened.

Ar stalioù-mañ a zo ledet a-hed an hentoù bras : eus Brest da Roazhon, harp ouzh ar RN12 hag a-hed an hent bras etre Kemper, An Oriant ha Pondi e tu su ar vro. Setu amañ un toullad anvioù : Sanders, Coopagri, Le Gouessant, Nutrea, Cooperl, Tromelin, Le Men.... Gante e vez fardet 4,2 milion a donennad boued-moc'h bep bloaz.Priz ar boued a zo par da 52 % eus kargoù kellidel ar menaj, da lavarout eo an hini pennañ evit dispignoù an atant.

An treuzfurmiñ

E Breizh e konter 12 lazhdi bras evit ar moc'h : ar re-mañ o lazhañ ouzhpenn 1000 tonenn/bloaz. Enne e konter 7300 micherour.

Ar re vrasañ oute, Cooperl, Kemene, Bernard, Gatines viandes, Socopa, Bigard a zo kentoc'h e Breizh Uhel, lod all etre Kastelin ha Gwened. Ar re all, bihanoc'h, a lazh hag a dreuzfurm war blas evel Henaff. Gant ar c'h/Cooperl (Lambal ha Moñforzh) e vez lazhet ouzhpenn 4 000 000 penn pemoc'h/bloaz, gant Kermene 1 500 000...

Ar bedivoù a vez gwerzhet da stalioù treuzfurmiñ e Breizh hag en estrenvro (Bro-C'hall, Sina,...) Bep bloaz e vez fardet e Breizh 380 000 tonenn a gilhevardon (morzhed-hoc'h, silzig, pastezioù, saosisonoù...) met ivez boestoù-mir: meuzioù keginet, saladennoù liesseurt..) fardet gant stalioù bihan ha brasoc'h ledet e Breizh a-bezh, nebeutoc'h oute e Treger hag er Poc'her. Ar re vrasañ, ouzhpenn 200 micherour gante, (12 stal), lod gant 100/199 implijad (11 stal), etre 50 ha 99 implijad (6 stal) hag ar re vihañ gant 20/49 implijad (19 stal). N' eus ket sifroù evit ar re vihanoc'h hag ez eus kalz oute ...

Stalioù all a fard ivez meuzioù keginet, aozadoù tinellet, dreist-holl e su ar vro, gante merkoù anavezet (Henaff, Larzul, Marie, Regalette, Delice mondial, Stalaven, Maitre Jacques...) 40 stal gante ouzhpenn 20 implijad, hag un toullad brav a stalioù bihanoc'h ivez...
Dre vras eo e kreizteiz Breizh e kaver ar stalioù tinellañ boued, lod ivez tro-dro da Lambal ha lod all c'hoazh e korn-bro Roazhon.

Priz ar c'hig moc'h

Priz ar c'hilo kig-moc'h a vez savet diwar ar c'hinnig hag ar goulenn dre ur sistem sav-taol elektronek war ziskenn. Div wech ar sizhun e vez aozet ar marc'had e Plerin, lod o prenañ eus pell dre internet. Ar priz gwerzhañ e Plerin e vo ar priz daveiñ evit Bro-C'hall a-bezh met ivez evit broioù all Europa (Bro-Alamagn ha Bro-Spagn). Meret eo an traoù gant Uniporc Ouest, un aozadur a broduerien. Pep menajer a c'hell, dre internet bremañ, gouzout pouez, klasad, titouroù teknikel ha priz/kilo evit e loened kaset d'al lazhdi.

Paeet e vez ar menajer diouzh pouez e voc'h, hervez ar goulenn gant an dreuzfurmerien. Gant pouez al loen etre 85 ha 97kg e vo astennet ar priz eus 0,2 santim/kg da c'houde e vez digresket gant ar priz tamm-ha-tamm. Talvezout a ra eo ret kas e voc'h da lazhdi d'ar c'houlz, kement ha kaout ar gwellañ priz. Ar priz paeet d'ar menajer a vo eta priz embannet e Plerin + un astennad pe un diastennad diouzh perzhioù e voc'h + un adc'hopr oleadusted.

An endro

Tabut a zo bet hag a zo c'hoazh diwar-benn feur an nitratoù e stêrioù Breizh, en abeg da greier moc'h peurvuiañ. Mat eo mont da welout penaos emañ kont e lec'hioù all e Bro-C'hall; kement ha keñveriañ an traoù, kempouezañ e diviz.
Abaoe 20 vloaz ez eus bet cheñchamantoù bras en doareoù da broduiñ el labour-douar, kantadoù a vilionoù euro a zo bet postet evit ma ne vefe ket saotret ken an douaroù nag an dourioù war an dro. Ledet e vez an hanvouezenn war ar parkeier hervez reolennoù taer (kementad, hedadoù, mareoù bloaz, termenoù douarañ...).
War an dro eo aet war zigresk kementad a demz kimikel implijet (-20 %). Pep menajer en deus da embann ar c'hementad hag al lec'h ledañ e hanvouezenn dirak servijoù ar stad. E-pad ar goañv e vez goloet ar parkeier gant plant o virout nitratoù...

Ar mod da voueta al loened a zo bet gwellaet ivez evit ma vefe nebeutoc'h a azot (-15 %) hag a fosfor (-25 %) distaolet gant ar moc'h. Abaoe ar bloavezh 2000 ez eus bet savet ouzhpenn 450 kreizenn danzeadur an hanvouez, al lodenn vrasañ oute gant ar sistem nitrifiañ/disnitrifiañ implijet evit danzeadur an distaolioù tiadel, dreist-holl e Penn-Ar-Bed hag e Aodoù-an-Arvor e lec'h ma kaver ar muiañ a venajerien-moc'h.

Daoust ma ne ya ket an traoù kenkoulz hag a faotfe d'an dud eo ret mat anzav ez eus perzhioù arouezel gant ar venajerien vrezhon. Da gentañ hini krouiñ asambles, krouiñ frammoù micherel evit gallout produiñ, gwerzhañ... Da eil ar varregezh d'en em stummañ war teknikoù nevez kement ha respont da diaezamantoù zo, pe vefe en an doare da broduiñ gwelloc'h pe vefe o strivañ evit ma ne vefe ket kendalc'het da saotrañ an douar hag an dour... Talvezout a ra ivez e c'heller kaout fiziañs er produoù fardet e Breizh.

Françoise Le Barasec'h

[1]kolenourien : naisseurs
[2]larderien : engraisseurs

Brezhoneg

FLAPERION KLEG

D'ar 7 a viz Kerzu 2018 eo bet krouet e Pondi ar gevredigezh FlaperionKleg. Renet eo gant ur c'huzul meran a-stroll. 9 c'hen-prezidant a ya d'ober anezhi. N'eus na burev na prezident rak-se.

Reiñ tro d'hec'h izili ha mignoned da doullañ kaoz e brezhoneg diwar-benn danvezioù lies eo pal ar gevredigezh-se, da bep hini da binvidikaat e yezh a-drugarez d'ar c'heneskemmoù. Doujet e vez d'ar parlantoù lies. Hervez Flaperionkleg eo razh an adstummoù rannyezhel ur gwir binvidigezh
Ar gendoujañs hag an hegarated zo ret. Ar pep pouezusañ eo ma c'hell pep unan komz evel ma teu e teu ha gant plijadur. Gant Flaperionkleg e vez bourrapl an traoù hag e tiwallo ma chomint.
Izili Flaperionkleg a daol evezh ouzh doujañs da spered, kevreadur ha prozodi ar brezhoneg evel m'int bet treuzkaset deomp gant ar rummadoù brezhonegerien a-raok.
Mard eo ar c'haozeadennoù hec'h obererezh bennañ he deus laaket Flaperionkleg en he soñj sevel ur bochad re all ivez.

Obererezhioù

C'hoant zo da reiñ lañs da atalieroù lenn, kan, diskouez sketchoù, sorbiennoù, c'hoarioù a bep seurt, luc'hvannañ filmoù ha pediñ strolladoù c'hoariva da zont, aozañ gweladennoù evit lakaat hec'h izili hag he mignoned da zizoleiñ gennadoù lies an ekonomiezh hag ar vuhez sokial (embregerezhioù hag atantoù), ar glad sevenadurel, naturel, istorel, religiel, arzhel... ar c'horn-bro. E gwirionez eo raktresoù Flaperionkleg lies ha diharz zoken.
Spi zo sevel ur gazetenn kevredigezhel niverel, kouviañ prezegerien, ober enklaskoù war gouiziegezhioù ha chemoù ar re gozh a-fed implijoù lec'hel ar plant, ar boued ha mirout ar boued, doare bevañ an dud hervez o renk, donedigezh hag emdreiñ an dilhad hengounel hervez ar broioù....
Atalieroù pleustrek (mekanikerezh, kegin...), beilhadegoù, predoù, stajoù... a vo lakaet e pleustr hervez blaz hag amzer-vak hec'h izili.
Pal Flaperionkleg zo reiñ startijenn ha bejon d'an holl re a gar brezhoneg e Klegereg hag en tu all ivez. Fellout a ra da Flaperionkleg ma vo gwelet ha klevet brezhoneg en egor publik. Tud Klegereg ha re tro-war-dro a zle gouzout ez eus lec'hioù ma vez desket ha komzet brezhoneg e Klegereg. Sikouret eo Flaperionkleg gant an ti-kêr.

Ti-kêr Klegereg

Engouestlet eo kumun Klegereg er stourm evit difenn ar brezhoneg. Sinet eo bet ganti kartenn ganti "Ya d'ar Brezhoneg". Donet mat eo bet Flaperionkleg gant ar c'huzul kêr. Ur skoazell arc'hant he

deus prometet dezhi. En ti-kêr emañ sez ha chomlec'h ar gevredigezh. E Klegereg ez eus kevredigezhioù all tomm ouzh ar brezhoneg ha sevenadur Breizh.
An Arwen zo brudet er vro evit aozañ ur festival sonerezh bep bloaz abaoe 1985. Dihun, kevredigezh tud bugale a ra war-dro rouedad diyezhek skol vamm ha kentañ derez Sant Josef. Danserion Bro Klegereg a ro kentelioù dañs met ivez kentelioù brezhoneg abaoe un toullad mat a vloavezhioù. Aozañ a ra ivez abadennoù dañs ha sonerezh a-hed bloaz e Breizh hag a bell-vro zoken.
Kinnig Flaperionkleg n'eo ket diwar-goust obererezhioù ar c'hevredigezhioù all metevit o c'hadarnaat
.Aliested ar c'haozeadennoù n'eo ket bet divizet da vat : an eil hag ar bevarvet sul eus ar miz da skouer pe an eil sul hag ar bevarvet sadorn pe un deiz all.
flaperionkleg@gozmail.bzh

Sonerezh

LEGADIÑ

E 2019 e ro ar gevredigezh Dastum lañs d'un dastumad nevez "Passeurs" Evit se o deus kroget gant embann ur CD doubl gouestlet d'an dreujenn-gaol ha da unan eus aroueziusañ implijer ar benveg, Dominique Jouve.

Abaoe 40 vloaz e vez liammet ar benveg ouzh e anv, kelenner sonerezh hengounel e Rostrenn ma vez, o vuheziñ dalc'hmat ar C'hreiz Breizh. Abaoe 1978 en deus bet tro da anaout tonioù e-leizh. 60 anezho a vez kavet amañ. War ar bladenn gentañ, "Dec'h", e reer muioc'h anaoudegezh gant an dastumer, tapet gantañ tonioù gant sonerien gozh, Auguste Quéméner, Hyacinthe Guégan... a glever o seniñ e-kerzh festoù-noz, pleustradegoù hag abadennoù bep seurt. Peogwir e vez sonet an dreujenn-gaol daou-ha-daou e mod ar ganerien kan-ha-diskan eo bet Dominique an hini a veze o respont d'e gompered : ur mod boutin da seniñ, hag ur mod pedagogel pe vez an eil soner o klask ober kenkoulz hag "ar mestr". War an eil pladenn, "Hiriv" e kaver anezhañ o lakaat da vevañ ar pezh en deus desket, war un dro gant keneiled nevez, Olivier Urvoy, Tristan Gloaguen... Mont a reont betek azasaat ha krouiñ pezhioù-sonerezh nevez. Aze e tiskouezont n'eo ket graet ar sonerez hengounel evit mirout ouzh an dud da gaout frankiz, pep hini hervez e vod.
Ul levrig 32 pajennad a ya da heul, o kinnig an den, Dominique Jouve, hag ar benveg, an dreujenn gaol, an hengoun stag outi e Kreiz-Breizh hag ar sonerien a glever. Gant ul levrig all da bellgargañ, 58 pajenn ennañ, e c'hello ar brenerien kaout titouroù arbennik un tamm bihan donoc'h. Ennañ e kaver kalz fotoioù. Skrivet en deus Dominique partisionoù evit ma c'hellfe ar vuzisianed kompren gwelloc'h un tamm eus sekrejoù ar sonerien "dre gomz". Binvioù a zo aze evit lakaat ar vuzisianed ha n'emaint ket deus bed sonerezh hengounel ar vro d'en em lakaat e-barzh ar jeu.
Evit lidañ an degouezh e vo klevet e-kerzh ur fest-deiz e sal ar gouelioù Plougernevel, d'an 10/2 adalek 3eur pe c'hoazh war ar skinwel, d'ar sadorn 9/2

Labour skolidi

LENN GWERLEDAN 11/11

Kanol Naoned-Brest

Pet kilometr a ra ar c'hanol?
Ar c'hanol a ra 364 c'hilometr.

Peseurt departamantoù zo treuzet gant ar c'hanol?
Liger-Atlantel, Il-ha-Gwilen, Mor-Bihan, Aodoù-an-Arvor ha Penn-ar-bed zo treuzet gant ar c'hanol.

Peseurt kêrioù zo treuzet gant ar c'hanol?
Redon, Josilin, Rohan, Pondi, Gwareg, Kastellin zo treuzet gant ar c'hanol.

Pet skluz zo?
238 skluz zo.

Pegoulz e oa bet kroget da doullañ ar c'hanol?
Kroget e oa bet e 1803.

Pegoulz e oa bet echuet?
Echuet e oa bet e 1842.

Piv en doa divizet sevel ar c'hanol?
An impalaer Napoleon kentañ en doa divizet sevel ar c'hanol.

Perak?
Ur brezel a oa etre ar Saozon hag ar C'hallaoued. Ne oa ket posupl implijout ar mor evit kas an traoù d'ar soudarded e Naoned, en Oriant ha Brest. Neuze, Napoleon en doa divizet sevel ur c'hanol evit treuziñ Breizh ha kas an dafar dre an diabarzh bro.

Pennadoù tennet eus Taboulin «Lenn Gwerledan», gant Skol ar Galon Sakr, Mêl-Karaez, TES Ti-Embann ar Skolioù – tes@ac-rennes.fr – 09 72 34 41 83 – www.tes.bzh

GANT FRILOUZ

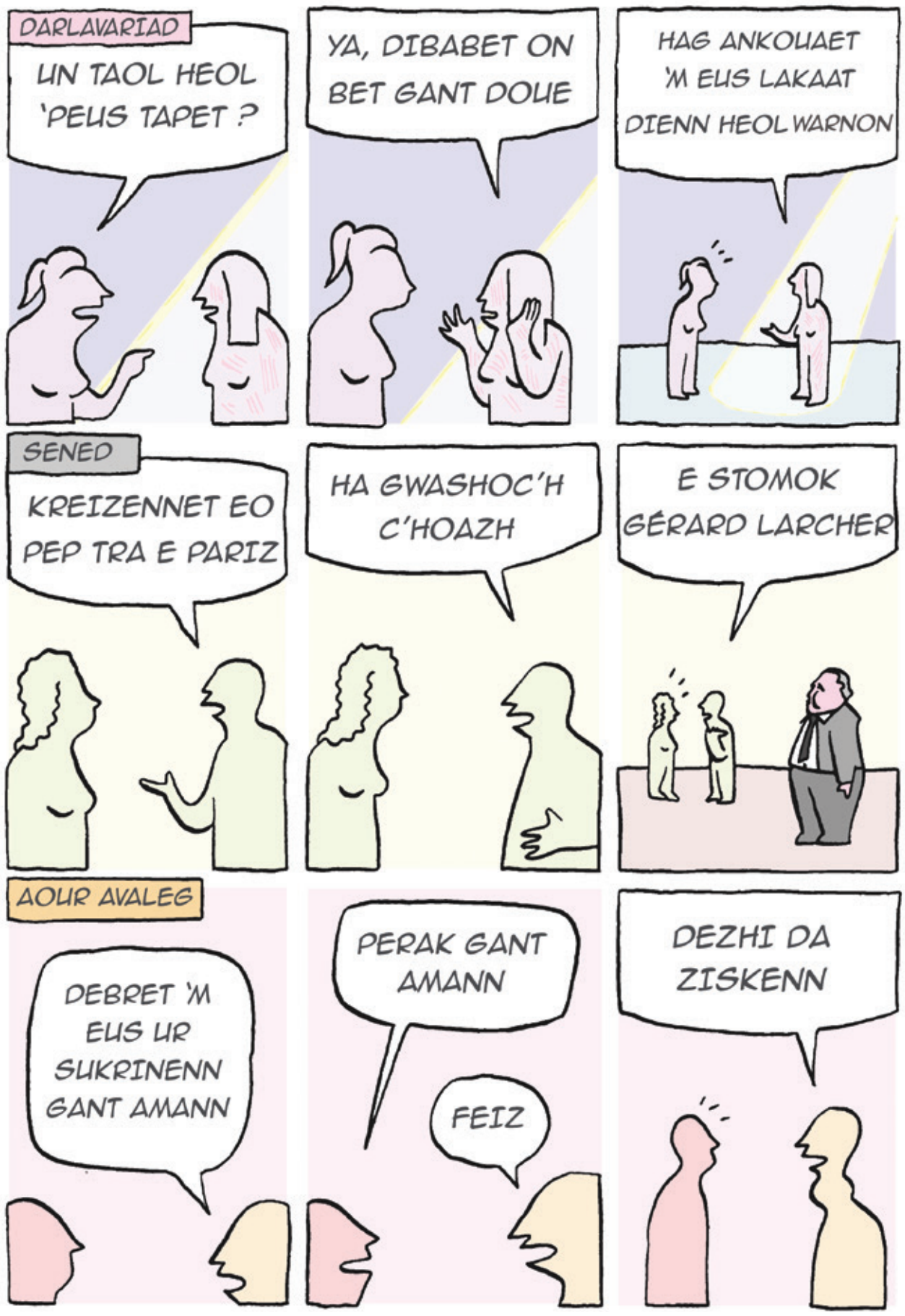

DA LENN

AR BONEDOÙ RUZ

Gant Goulc'han Kervella, c'hoariet gant Ar Vro Bagan

236 p. ; Yoran Embanner ; 13 €

N'eo ket ar Chupennoù melen un dra nevez e Breizh... E 2013 e oa bet freuz bras e Breizh dija gant an *"Eco-Tax"*. Bonedoù ruz a oa gant ar Vretoned war o fenn, evit an eil gwech eus o istor... "Piv a oa ar Bonedoù Ruz kentañ?" "Daoust hag-eñ e vez ar memes istor o c'hoarvezout en-dro ?" Diwar ar c'hoant da zisplegañ istor bonedoù ruz ar XVII[vet] kantvet en deus skrivet Goulc'han Kervella ar pezh-c'hoari-mañ e 2017.

Adkavet e vez tudennoù meur ha darvoudoù pennañ an emsavadeg, kontet den un doare kronologel : Sebastien Ar Balp, noter e-kichen Karaez, e penn emsavadeg ar Bonedoù Ruz, e 1675, nebeut amzer goude emsavadeg Bourdel ha Roazhon a-enep ar baper-timbr. Sevel a reas ar Vretoned a-enep d'an tailhoù nevez ha d'an noblañsed. Goude e voe lazhet ar Balp gant markiz Montgaillard. An dug De Chaulnes, gouarnour Breizh, a lakaas ar Vretoned de blegañ o choug. Simbol kriz ha kalet evit ar mare, dibennet e voe tourioù ilizoù zo.

Al levr a ginnig oberenn Ar Vro Bagan, bet c'hoariet ouzhpenn 12 gwech dirak 4000 den abaoe 2017, ennañ testenn brezhoneg ha galleg ar pezh-c'hoari. Un doare speredek skignañ Istor Breizh hag he yezh war en dro .

François le Goaziou

GERIOÙ-KROAZ

k485 — gant J.-F. Peden

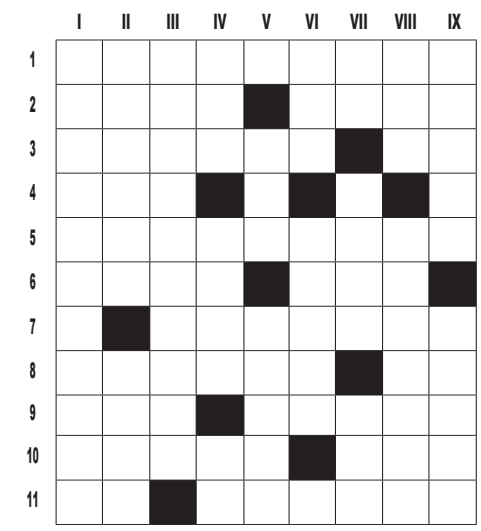

A-BLAEN :
- 1. Dastum a ra ar micherour-se ur produ eus ar mor ha n'eo ket pesketaour.
- 2. Lakaat a ra-eñ e fri en ur poch kerc'h. Gane un dañvad bihan.
- 3. Kleuzeur pe revr. E-barzh.
- 4. Nag amañ nag ahont.
- 5. Etre Baod ha Mêlrant.
- 6. Labour dleet ha dic'hopr. Druz eo hini debret e fin ar bloaz.
- 7. D'an hini en deus savet ur goulenn.
- 8. Meur a zrask. Ger-mell amstrizh.
- 9. Vogalennoù an enezenn. Marshall, Salomon, Glenan ....
- 10. Unvanac'h e Bro Vigouden deuet eus Bro Iwerzhon. Den eilpennet.
- 11. War otoioù Den Haag. Lakae er gwasked.

A-SONN :
- I. Arme ar gward suis hiziv.
- II. Lakaat e benn-a-dreñv war un azezenn. Ar pezh a laka urzh en un aozadur.
- III. An vevelien a rae war-dro ar gwele-douger.
- IV. Enebet ouzh ar c'horf. Graet gant ur c'hreion a-raok livañ. Rannig nac'h.
- V. E oa brokus. Mont war an erc'h gant plankennoù a-feson.
- VI. From a sav rak un dañjer. Konikl doñv.
- VII. Eo dec'h. Lakaio sonn. Doueez-vor, magerez Dionysos.
- VIII. Unan e Roma. An hini a sav skalieroù, pezhioù arrebeuri hag all.
- IX. Adlakae traoù dizurzhiet en o flas. Birvilhañ a rae.

SUDOKU

live aes

5				7				4
			9		6	2		
4			8					
6	5					1	4	
2	3			1			9	5
	9	1					3	2
					2			8
		6	4		3			
8				5				9

Diskoulmoù

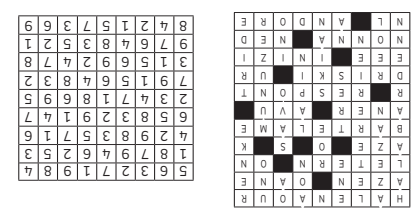

SKINWEL

Brezhoweb TV

4 MUNUTENN E BREIZH (RANN 6) : "AR CHASEOURIEN, UR OUENN DA ZIFENN ?"

N'eo ket gwall anavezet bed ar chaseourien. Piv eo an dud-se, da betra 'servij chaseal, ha penaos 'vo an amzer da zont ma n'eus ket ken dioute ? Evit kompren hiroc'h eo en em gavet Dewi 'ba' Plounerin gant un toullad chaseourien 'vit kemer perzh 'barzh ur "battue".

FOETERIEN E JAMAIKA (KOULZAD 7 RANN 5 "ST ANNE'S BANANA ESTATE - FOLLY RUINS")

Mont a ra kuit ar Foeterien diouzh ur blantadeg bananez war aodoù hanternoz Jamaika. Mont a reont da glask ur gêriadenn e lec'h ma vev Marouned, diskennidi stourmerien o doa tec'het kuit diouzh ar sklavelezh ha kavet bod er menezioù, e goudor ar c'hoadeier trovanel. ***Bep Gwener da 20e45*** *(padelezh : tro 40 mn)*

www.brezhoweb.com

Frañs 3

BALI BREIZH d'ar Sadorn 09 a viz C'hwevrer da 10e45:

Degemeret e vez Dominique Jouve hiziv. Dont a ra ar soner treujenn-gaol da ginnig 2 bladenn nevez deomp, bet embannet gant Dastum. Klevet e vo o seniñ gant e driad Olole war hor plato.

TEULFILM : "N'EO KET ECHU AR FEST GANIMP"

26 mn, sevenet gant ***Ronan Hirrien****.*

E fin miz Eost 2016 e oa aet Hyacinthe Guégan d'an anaon. Koshañ soner treujenn-gaol Bro Rostrenenn e oa. En teulfilm-mañ e klask Maodez Huon, soner yaouank eus kreiz Breizh, eñvor Hyacinthe, bev mat c'hoazh hiziv an deiz.

france3breizh.fr

SKIANTOÙ

Jean-Michel Sanner

LIESEK

Arghh ! Tapet on bet berr er sizhun-mañ evit skrivañ ma fennad hanterviziek e-barzh Ya !. Ankounac'haet oa ganin penn-da-benn oa tremenet dija ur sizhunvezh... Ur vezh an hini eo lakaat diaes e-giz se an niver dister a lennerien a zo o c'hortoz gant aked ar pennadoù skiantel e barzh Ya !

Ha koulskoude ma vije en un hollved all, ur Jean-Michel Sanner all n'en defe ket ankounac'haet seveniñ e zever e-keñver lennerien Ya ! Ha ma vije un hollved all ma vije kalz niverusoc'h lennerien Ya ! Ma vije un hollved all ma ne vije ket c'hoarvezet enkadenn ar jiletennoù melen pe me oar me ? Ha ma vije hollvedoù liesek, diniverus ha kenstur ?

N'eo ket ken dispered ar soñj-se pa weler doareoù da intent fizik ar c'hwanta savet gant skiantourien zo. Gwir eo, efedus-tre eo teorienn ar c'hwanta, ha gallout a reomp gwelout bemdez an disoc'hoù burzhudus savet drezi, hezougoù, skrammoù, urzhiataerioù, hag ardinvinkoù elektronek a bep seurt.

Ar stirad « Sliders » ma vez kaoz eus bedoù kenstur...

Koulskoude evit lakaat un tamm poell en deorienn e teu da vezañ diaes-tre. Ya, diboell eo an traoù penn da benn, pell tre ouzh ar skiant voutin, me lar deoc'h.

Evit lavarout an traoù e gerioù berr, ur bartikulenn kwantek a c'hall bezañ e lec'h-mañ-lec'h gant ur brobablentez bennak hag en ul lec'h all gant ur brobablentez bennak all. Ar chañs a gas an traoù e buhez ar partikulennoù ! E penn kentañ oa intent Copenhagen savet gant Niels Bohr, Werner Heisenberg ha mignoned all dezhe. Hervezi eo liammet probablentez ar bartikulenn kwantek gant an ardivink a servij da vuzuliañ an traoù. En ur mod, n'eus ket moaien da anaout mont en-dro ur sistem fizik bennak e skeul an atomoù keit ma ne vo ket muzuliet ar sistem. Koulskoude ne oa ket trawalc'h evit lod an doare-se da intent an traoù a oa diverraet gant al lugan "serr da veg ha jed" !

Setu perak, meur a zoare da intent fizik ar c'hwanta zo bet savet war-lerc'h. Unan anezhe oa krouet gant ar fizikour Hugh Everett er bloavezh 1956. Lesanvet oa teorienn an hollvedoù liesek. Anaout a rit sur a-walc'h istor kazh Schrödinger. Kazh Schrödinger zo skeudenn ur bartikulenn. Keit ma ne vo ket sellet ouzh ar c'hazh e vo marv ha bev war un-dro ar c'hazh. Gant an deorienn-se, bep wech ma vez muzuliet ar c'hazh e teu un hollved gant ur c'hazh bev hag un hollved all gant ur c'hazh marv !

Bevañ a rajemp e giz-se e barzh hollvedoù diniverus dispartiet mat ha kenstur an eil ouzh egile ! Gwir pe faos, setu un danvez a-feson evit sevel romantoù ha stiradoù faltazi eus ar re wellañ !

SINEMA

Jean-Claude Le Ruyet

L'ORDRE DES MÉDECINS

U film sevenet gant : David le Roux (2019)

Jérémie Renier, Marthe Keller, Zita Hanrot (1e33)

Gant an titl e c'heller boud trompet, rag pa vez hanw a Urzh ar Vedesinerion e komzer ag un dra resiz : un ensavadur karget a gontrolliñ ar vedesinerion hag a stourm ive eneb d'ar pezh a vez graet anezhañ Exercice illégal da la médecine, un naoutur enskrivet en testennoù ofisiel e 1803, e amzer ar C'honsulad. Gwir eo e vez dalc'hmad kavet tud é klask boud medesinerion, heb dezhe boud studiet mat an danvez. Mez gwir eo ive e vez strizh spered an Urzh-se meur a wezh, rag ne zigor ket aez e zor d'ar re na soñjont ket tre evel ma en deus divizet. Hiziw an deiz, da skwer, e vez gwelet ar stourm eneb d'an homeopatiezh pe eneb d'ar louzawourion. Ne ro ket kalz a lec'h Urzh ar Vedesinerion d'ar medegniezhoù nevez, pa vez ar re glañv hag o familhoù é c'hortoz liez traoù naturelloc'h evid en em soagnañ, evid parraad douzh o drougoù ha douzh o c'hleñvedoù.

Evid distroiñ un tammig war istor an Urzh e welomp e oa bet savet e 1940, edan renad Vichy enta. Distrujet e oa bet an Urzh-sen e 1944, rag ne oa ket bet sklaer tamm ebed e rol e-keñver ar yudevion e-pad ar brezel : biskoazh ne savas an Urzh eneb d'ar lezennoù a lame o labour digant ar vedesinerion yudew. Savet e oa bet un Urzh nevez goude ar brezel, e 1945. Hiziw ema sañset da g/Kuzul an Urzh-se komz e hanw an oll vedesinerion enskrivet. Tri live zo ennañ : heni an departamant, heni ar rannvro ha heni ar Stad.

Mez n'eo ket istor an Urzh-sen tem ar film-mañ. Kentoc'h e tiskouez dimp ar vuhez en un ospital, dre un nebeud tud, medesinerion, klañvdiourezed ha klañvourion hag en em gav er memez lec'h, lod evid soagnañ, lod evid gortoz boud pareet, pa vez tu. Ha just e taolenn David Roux ar bed-se, a garehe peb unan chom ar pellañ posubl pell a-zoc'htañ, mez koutant ive d'henn kavoud kenkaz en dehe dober. Dreist-oll e welomp Simon, pneumolog mad en e vleud, nemed hag e vehe gwallgaset marse gant ur re a labour. Anavoud a ra e vicher ha diskoueziñ a ra kariñ e glañvourion, selled doute evel tud ma'h int ha n'eo ket evel niverennoù Seku (pa ne vez ket gant hanw o c'hleñvedoù : "ur vrec'h", "ur stomok" ha m'oar-me c'hoazh, traoù bet gwelet e filmoù arall). Mez troiñ a ra e ved, beteg an distabillaad, goude d'e vamm boud bet kaset d'an ospital lec'h ma labour-eñv, ha grevuz he c'hleñved. Setu an droug é skoiñ tost doutañ.

Fromet eo an den, ha muioc'h eged ma en dehe kredet. Ha kaset e vez an arvester a zen da zen, war ar leurenn-se a zo heni an ospital. Peb unan gant e fromoù, gant e aon ha gant e atersoù. An heni klañv, evel-just : petra ober, pa dostaimp-ni douzh fin hon buhezioù, skoet warnimp gant ur c'hleñved kaled ? Pa ouiimp ne vo ket tu da bellaad an termen diwezhañ, nemed gant drougoù brasoc'h c'hoazh, pe digresket hon korfoù gant oberatadennoù garw ? Leuskel da voned ? Pe stourm evid gounid c'hwec'h miz, teir sizhuniad ?

Nag ar re kar-tost : penaoz lakaad peuc'h en hon kalonoù, pa welimp hon priedoù edan kuitaad ar vuhez-mañ ? Pa santimp an istoer éc'h achu, heni an eürusted marse ? Nag ar vedesinerion, oblijet dezhe selled douzh o c'hlañvourion distag o santimantoù anezhe, penaoz e raont pa welont tud o familhoù boud en o zremenvan ? Petra eo ar vuhez, a-benn ar fin, pa ne bad ket netra jamez ; pa vez red dimp soñjal plaen nend omp ket ag ar bed-mañ ?

RBG Radio Bro Gwened

Selaouit ar pennad-mañ war Radio Bro-Gwened. Bep gwener da 7e45 hag adskignet da 5e da noz. Pe dre an internet war www.radiobreizh.bzh : radio bro gwened > sinema

AR ROCHEDOÙ ALAOURET (1/2)

Gant Goulc'han Kervella

Da viz kerzu 2018 e oa. Abaoe ur miz e oa bec'h bras e Bro-C'hall. Savet ul lodenn eus ar C'hallaoued, tud yaouank ha tud kozh, kalzik merc'hed en o zouez, a-enep ar stad hag ar c'hadoriad-meur anezhi. Goulenn a raent kaout muioc'h a arc'hant ha nebeutoc'h a dailhoù. Gwiskañ a raent rochedoù alaouret war o c'hein ha stankañ an hentoù. Dibunadegoù a veze ganto, feuls-kenañ lod anezho, e Pariz hag er c'hêrioù bras. Terriñ ar stalioù, c'hwezhañ tan er c'hirri hag en em gannañ ouzh an archerien. Diouzh doare e oa kaset ar freuz en-dro gant dispac'herien a-vicher eus an daou du pellañ, dehou ha kleiz. Ha gant un toullad Rochedoù Alaouret aet diwar o c'hemend-all. Ur mennozh dreist e oa bet gwiskañ rochedoù alaouret, pep blenier e oa ret dezhañ kaout unan en e garr-tan. Divisoc'h a se e oa bet evito : n'o doa ket bet ezhomm da lakaat ober anezho e ti Cotten pe ti Armor-Lux, na d'o lakaat degas eus Bro-China. Klask a rae pep strollad politikel a-enep ar c'houarnamant, sachañ ar Rochedoù Alaouret a-du ganto. Kazeg o doa graet avat. Ne felle d'an dispac'herien kaout na mestr na doue.

D'an eil sadorn ziwezhañ a viz Kerzu, edo Leonce, blenier karr-samm, o vont gant an hent.
Ur paotr yaouank 25 bloaz a oa anezhañ, bras ha moan, blev du rodellet ha daoulagad glas-gwer dezhañ. Edo o vont da gas marc'hadourezh elektronek, diouzh porzh Genova, e Bro-Italia, betek Bro-Saoz, dre Vro-C'hall ha porzh Kalez. E-kreiz an noz e oa loc'het gant e sammgarr, houarn ha lien oc'h ober anezhañ. Hir e vefe ar veaj betek mor an Hanternoz.
Hiroc'h a se dre ma veze paotred ha merc'hed o rochedoù alaouret o lakaat ar c'hirri-tan da chom a-sav e kement kroashent bras a oa er vro.
Ur wech treuzet an harzoù etre Italia ha Bro-C'hall, e lakaas Leonce e roched alaouret war e gein. N'eo ket abalamour e oa a-du gant an emsav-se : paeet mat e oa gant e vestr, ne oa na paour na pinvidik.
Poaniañ a rae da c'hounit e damm kreun, gouzout a rae petra e oa labourat. Ne oa ket bet graet dezhañ e votoù a-raok e dreid. Truez en doa ouzh ar beorien hag ouzh an dud nammet. Ne oa ket a-du gant darn eus mennozhioù an emsav nevez : a-enep an dimeziñ evit an holl, a-enep an heñvelreizhidi, an divroidi, ar yuzevien, ar vuzulmaned...
Ur meskaj spontus a oa en emsav-se, klemmoù ha goulennoù reizh, mesk ha mesk gant mennozhioù spontusañ an tu-dehou pellañ.
Ha gwashañ zo, ne felle ket dezho en em renkañ en un doare demokratel ha skarzhañ ar faksourien a oa en o zouez. Evit gellout tremen aesoc'h a se dre an hentoù stanket eo en doa lakaet e roched alaouret, kuit da bakañ dale a-barzh en em gavout e Bro-Saoz.
Kalz eus an dud a rae eveltañ, roched ouzh o c'hein pe lakaet war-wel e penn a-raok ar c'harr. Kuit a drubuilh ! Un urzh nevez a oa o ren war hentoù Bro-C'hall. Gwazh a se d'an neb na blegfe ket ouzh an urzh-se !

P'edo an oabl o wennañ eus tu ar sav-heol ec'h en em gavas Leonce e Breil-war-Roya, en Alpoù-war-vor. Ur mignon dezhañ a oa eno o chom, o terc'hel douar hag o sevel deñved. A-orin eus Breizh e oa e dud. Un den madelezhus. Skoazellet en doa meur a gant harluad da dreuziñ an harzoù evit dont da Vro-C'hall. Meur a dro e oa bet barnet ha toullbac'het. N'eus forzh a se, a lavare ar Breizhad ! Hag e kendalc'he da zegemer an divroidi o tec'het dirak ar baourentez, ar brezel, ar gwaskerezh.
Bec'h en deze mignon Leonce gant strolladoù tud yaouank faskour a oa oc'h ober al labour kontrol : stankañ an harzoù ouzh an estrenien, redek war o lerc'h ha kas anezho en-dro war o c'hiz da Italia. Kompren a rae ar blenier yaouank anken ha glac'har an divroidi.
E dad-kuñv, piker mein anezhañ, en doa ranket kuitaat bro Venizia er bloavezh 1930. Evit tec'het dirak Mussolini. Un 30 micherour bennak e oant, harluet e Breizh-Izel, war zigarez kavout labour e mengleuzioù an Uhelgoad.
Fred bras a oa d'ar greunvein glas evit sevel skol ar vartoloded e Brest. Ne oa tad-kuñv Leonce nemet 18 vloaz. Dimezet e oa bet gant ur plac'h yaouank eus Poullaouen ha bet ur mab ganti, tad-kozh Leonce.

Aet e oa an tad-kozh da chom da Italia, bro e hendadoù, war-lerc'h ar brezel 40.
Stag e oa chomet kalon ar blenier yaouank ouzh Breizh, bro e vamm-guñv.
Joa en doa ouzh ar Vretoned o doa roet boued ha bod d'ar repuidi italian, d'ar mare-hont. Abaoe o doa bet tro da ziskouez d'ar bed c'hoazh e oa anezho ur bobl degemerus, na pa ve ken o kuzhat Sakina hag he merc'h tec'het eus Bro-Dagestan, pe o wareziñ micherourien ar Mali e labouradeg lazhañ-moc'h Monfort-war-Veu, damdost da Roazhon.

En ur ziskenn diwar menez ar C'havr, war hent Tende, e welas Leonce 3 den, war an tu-dehou, o redek a-herr e-touez ar gwez. Hag ur strollad niverus o tispenn o roudoù, fuzuilhoù ganto, ur pennad mat war o lerc'h. Koll a reas ar gwel diouto en ur c'horn-tro. Larkoc'hig a-walc'h, en ur ziskogntreiñ e tegouezhas a-benn d'an 3 zrec'hour a oa o treuziñ an hent. Ur vaouez ha 2 waz, du o c'hroc'hen, doare yaouank dezho. Tardañ trumm a reas ar

blenier ha lavaret dezho pignat er c'harr. Ur frapadig e chomas an 3 den en entremar. Unan a zaou, kenderc'hel da redek pe sevel er sammgarr.
Buan e rejont o soñj, ha dav, o-zri stardet mat e-kichen Leonce. P'edo ar c'harr o loc'hañ en-dro e welas ar blenier ar strollad argaserien o tifoupañ war an hent. Goude un nebeud levioù e kavas Leonce ur vengleuz kozh, kuzhet mat diwar an hent. Ur wech kaset ar c'harr-samm di, e c'hellas sellet a-dost ouzh an 3 beajour. Yaouank-flamm e oant o-zri, war-dro 20 vloaz dezho, du alaouret o c'hroc'hen, blev berr rodellet d'ar baotred, re hiroc'h d'ar plac'h yaouank. Dre forzh distripañ tammoù galleg, saozneg hag italianeg, e teujont a-benn d'en em intent, well wazh.

Eus bro Tigrinya Ertra e oant o tont, ur vro vihan eus korn Afrika, war ribl ar mor Ruz, etre Sûdân en hanternoz, Ityoppya er c'hornôg ha Djibouti er c'hreisteiz. Treuziñ o doa graet Bro-Libia, treizhet ar mor Kreizdouar a-raok dilestrañ e traoñ Bro-Italia. Da Vro-Saoz edont o klask mont, evel kalz eus o c'henseurted.
"- Perak bezañ kuitaet o bro ?" a c'houlennas Leonce diganto. Abaoe 1993 e oa eus Tigrinya Ertra ur vro zigabestr, bet dispartiet diouzh Yeltyopya. Ur vro baour anezhi, bet e-pad pell o vrezeliñ ouzh an amezeien. Renet e oa gant ar gwaskour Issaias Aeworki, o nac'h pep gwir demokratel. An dra-se a oa kaoz ma klaske kalz a dud yaouank divroañ.

Moussa, ar paotr brasañ, ha M'Dela, ar plac'h yaouank, o doa c'hoant dimeziñ hep bezañ gwasket gant ar stad na gant o familh, stag ouzh ur relijion strizh.
Heñvelreviad e oa Emerich, an eil paotr. Un dra difennet-groñs en e vro ! E vignon end-eeun, ma oa o vevañ gantañ, a oa bet drouklazhet gant soudarded ar stad. E bro Europa e c'hellfe bevañ evel m'en doa c'hoant. Gant kerse bras d'e vignon. Treuziñ Italia o doa graet hep nemeur a boan. War harzoù Bro-C'hall avat e oa bet lakaet an hu warno gant ar strollad faskourien. Goude bezañ roet boued dezho da zebriñ e kuzhas Leonce anezho, e lost e garr-samm, e-touez ar c'hasedadoù marc'hadourezh.

Klask a rae ar blenier mont dre hentoù krenn, kuit d'en em gavout gant paotred o lañsoù gwenn pe o rochedoù alaouret. Tost da Chambery avat, war-dro 4 eur, e voe paket en ur c'hroashent, gant ur vanifestadeg.
Lakaet e voe gant ar Rochedoù Alaouret da sinañ paper o c'houlenn kas kuit ar prezidant, ar senedourien, ar gannaded ha kement dilennad a oa er vro ; lemel pep tailh ha taos diwar gein ar geodedourien ha kreskiñ o gopr d'al labourerien a veur a 100€ ar miz. Ha lakaat ar bobl he-unan da sevel al lezennoù nevez hiviziken.
- "Petra zo ganit er c'harr ?
- Marc'hadourezh da gas da Vro-Saoz.

Bro-Saoz ! Neuze avat e voe roet kaol, treujoù hag all, d'ar Saozon hag o doa mouezhiet evit ar Brexit. "Set' aze ur vro hag he deus kaset Europa da sutal !
- Pa vimp-ni e penn Bro-C'hall e raimp kemend-all ! Eus pelec'h emaout o tont ?
-Italia !

Ha mel ha pour da c'houarnamant Italia a oa o vont d'en em zispartiañ diouzh Europa ivez. Ne fellas ket da Leonce embann e vennozhioù diwar-benn gouarnamant nevez damfaskour a Vro-Italia na dibab drastus ar Brexit evit Bro-Saoz. Ne vefe ket laosket da vont ha furchet e garr-samm ouzhpenn.

E-kichen Jenova e chomjont a-sav da ziskuizhañ. Mont a reas ar c'houblad yaouank, Moussa ha M'Dela, da bourmen. Ezhomm ganto bezañ o-unan. Chomet e oa Emerich e penn a-raok ar c'harr e-kichen Leonce. O selaou ar c'heleier edont.
Diouzh doare o doa Rochedoù Alaouret kanet dirak iliz ar Galon Sakr e Pariz, kanaouenn Dieudonne, "La quenelle", ur c'han enep-yuzev ha graet ur jestraouenn re bar da hini Nazied Hitler.
Kas en doa Emerich ouzh ar c'haner-se, a liv gantañ ouzhpenn. Klevet a rejont ivez e oa kresket he brud da Varine ar Pen abaoe penn kentañ an emsav. Er renk kentañ edo he strollad bremañ evit dilennadegoù Europa a oa da vezañ e miz mae 2019.
- "Ha te, Emerich, pera 'ri pa vi e Bro-Saoz ?"

C'hoant en doa ar paotr yaouank dont da vezañ aktour hag ober embregerezh-korf. Forzh peseurt micher a rafe avat, gant ma c'hellfe bezañ dizalc'h ha gellout sikour e dud chomet er vro. *(Da vezañ kendalc'het)*

Penaos e "Ya !" ar bed

An abadenn radio-mañ a vez kinniget gant Arvorig FM. Bep gwener noz, da 8e10, e vez lennet danevelloù Goulc'han Kervella. ***A-benn ar Gwener 8 a viz C'hwevrer e vo lennet gant Goulc'han Kervella an danevell-mañ.***
Adskignet e vo "Penaos e "Ya !" ar bed": D'ar Sadorn da 4e30 gm ; d'ar Sul, da 11e30 mintin. Podkastoù war lec'hienn arvorigfm.com

E gallaoueg

CÔNILLE, GROLE

Régis Auffray

"Ét-i grâââs ? Ét-i grâ�âs ? Ét-i grâââs ?" "I n'a qe la piao e les rouchiaos !"

Vous les vayéz, les maovézes bétes-la, ces fâillis ouéziaos, su les routes a roucher, a pigocher eune qervane, ou core a esperer su les enfétiaos d'un ôtë qe le sien q'ét ao mourouer terzale, qernaobit, defunte. "Ét-i grâ�âs ? Ét-i grâââs ? Ét-i grâââs ?" I n'a qe la piao e les rouchiaos ! q'i couâqent de méme. Ces ouéziaos tout nairs, du pigot diq'és pates, les plleumes itout, i sont nairs come cherbon, qe la plleume nen terluze...

Ho, i ne sont-i pouint bétes, les bétes-la ! Vous nen vayéz ghere se fére egâcher ou poqer su les routes, i sont vrai apercevants, pâs môyen de s'en apercher. Terjou a se defier de vous.

"Ét-i grâ�âs ? Ét-i grâââs ? Ét-i grâââs ?" "I n'a qe la piao e les rouchiaos !" q'i couâqent de méme.

Qhi don ? Més les cônies, pari ! Les cônies, vous vayéz-ti ? On l's apelent core des cônilles, les cornies, des cornilles.

Ça, c'ét dan la bone maitië a haot de la Haote-Bertagne. E dan cete maitië a haot, i n'n a un tiers a galerne qi dit eune cornie ou eune cornille e les deûz tiers a soulaire qi dit eune cônie, eune cônille. C'ét de nature : la you q'on dit eune cônille en pllace d'eune cornille, j'alons dire etout eune jânote en pllace d'eune jarnote, un méle en pllace d'un merle, un chânier en pllace d'un charnier e d'aotrs de méme. Dan la petite maitië a bâs de la Haote-Bertagne on dit eune grole, des groles. En pus des noms-la, des fais le ouézè-la a nom eune couâ ou eune couâqe.

Més faot pouint mélayer la cônille, la corneille don, e le corbin q'on apele core la morelle. Le ouézè-la ét tout nair come la cônille més il ét pus grand. On ne le vait pus ghere mézë qe su les côtes prés des falâzes. En francéz il a nom "*le grand corbeau*".

Faot pouint non pus mélayer la cônille o la petite cônille, la cornâille, q'ét toute naire etout, qi ét pus petite qe lë, e q'ont vait parvoler, vironer, tournayer alentour les cllochiers e les vailles tours en pierres en grand bendes. Son cri n'ét q'un simpl "Tiape ! Tiape ! Tiape !" En francéz ole a nom *"le choucas des tours"*.

Més d'eyou qe vienent tous les noms-la ?

Cônie, ét eune apetiçure de cônille. Cônille vient de cornille. Cornille on le lit depés le Môyen Âje e i venet du latin cornīcŭla, derivë de cornix, d'eune rie indo-uropiene formée su son cri come le nom de "couâ, couâqe : couâ, couâ !"

Le nom de corbin tet déjà qenû ao Môyen Âje. I tet un derivë de la deformézon du latin corvus, de méme orine qe la cornix q'a donë cornille.

Le nom de morelle ét fèt su le fumellin de l'adjectif du Môyen Âje morel, qe y'a core come nom de famille, un Morè, des Moriaos, e qi vlet dire *"brun, naisse"*, derivë de la deformézon du latin Maurus "Maure, de la Mauritanie, d'Afriqe naire", raport a ses plleumes naires.

Tant ao nom de grole, qe les Pouetevin se servent etout, ça vient dret de l'oxitan graula, du latin de su le tard gracula – j'e pouint dit Dracula –, fumellin de graculus, q'ét, m'atend ben, un mot de brut, prinz su son cri : "Ét-i grâ�âs ? Ét-i grâههâs ? Ét-i grâههâs ? I n'a qe la piao e les rouchiaos !"

A la perchaine ! J'espere ben terjou. A tatôt !

E brezhoneg :

Kaoz zo gant Régis Auffray eus ar brini-bro o kaogal.
Un dro-lavar e gallaoueg a lak anezho da gaogal un doare "Haaa druuuz eo ? Haaaa druuuz eo ? Haaaa durz eo ? ", "N'eus 'met kroc'hen hag eskern warnañ !".
Familh ar brini a zo meur a spesad disheñvel enni avat. Ar Marc'hvran a vo anvet "le Corbin, la morelle" e gallaoueg ha "grand corbeau" e galleg. Ar gavan, "cônille, grole" a vo graet "corneille" eus outi e galleg. Ha kavan an tourioù, pe c'hoazh bran vihan a zo anvet "petite cônille" e gallaoueg pa vez anvet "choucas des tours" e galleg.

POUEZ UR YEZH

Job an Irien

E-touez an darvoudoù c'hoarvezet ganeomp er c'hantved diwezhañ, ez eus unan ha n'en deus ket graet kalz a drouz hag a zo bet koulskoude lazhus evid ar vro : hini diskar ar brezhoneg gant ar vezh.
"Ne felle ket din bezañ plouk!" Setu ar respont am eus bet alies pa c'houlennenn digant tud eus va oad pe yaouankoc'h egedon perak ne gomzent ket brezhoneg.
Ar vezh a oa bet sanket ennomp 'vel ur gwiskamant stag ouzh hor c'hroc'hen dija ma oamp diwar ar maez, ha gwashoc'h c'hoazh ma komzemp brezhoneg, rak neuze e oa sklaer n'hon doa ket kuitaet c'hoazh ar vouilhenn.
Ur seurt dispriz a gouezhe warnomp ha, mod pe vod, e oa ret sevel hor penn.
Ne felle ket deomp bezañ tud diwar-lerc'h !
An istor-se a zo bet kontet ha studiet a-dost gant meur a hini, met un dra 'zo ha n'eo ket bet pouezet kalz warnañ : paourentez ar gerioù hag ar jestroù a garantez.
Pa ne oa ket mat ken sevel ar vugale e brezhoneg, e ranke an tadoù hag ar mammoù implij gerioù gallek bet desket er skol.

Met ar gerioù-se n'o doa ket a wrizioù en o buhez dezho, n'o doa ket a zonded, n'o doa ket a vlaz. Bez' e oant gerioù diwar-c'horre ha ne zeuent ket a-benn da lavaret e gwirionez karantez wirion ar vamm evit he bugel. Homañ n'en em aotree ket da vont e brezhoneg gant he bugelig, ha koulskoude e vije bet an dra wellañ evitañ : diwezhatoc'h en dije desket galleg.
Piv 'lavaro ar frouezh trenk a zo deuet diwezhatoc'h e buhez kalz tud e Breizh-Izel diwar gement-se ?
Ar boeson evit lod, an divroañ evit lod all, a zo bet frouezh kuzh an diouer a garantez gouzañvet gant kalz bugale da vare ar cheñchamant yezh. E mod pe vod e oa ret en em zizober eus ar vezh !
War a seblant hirio ez eus kalz hag a fell dezho, evit bezañ int-i o-unan, adpakañ an hêrezh n'o deus ket resevet. Ur chañs eo evito da gentañ, met ivez evit hor yezh, hor c'han hag hon lennegezh, ur chañs bras evit hon amzer da zont.

PENAOS 'MAÑ KONT – DA BELEC'H EMAÑ BREIZH O VONT ? B'AR VOGER !

GG Gwenn

'M'oa ket gellet mont betek Karaez d'an 12 a viz Genver evit kemer perzh er c'hendiviz aozet gant tud " Ar Falz" war ar sujed-se goude ma eo embannet ganto al labour enklask ha prederiañ kaset a-benn gant Yves Lebahy ha Jean-Claude Le Ruyet.
Bet e oan bet, an dervezh-se, betek Landevenneg evit kimiadiñ diouzh Padrig Malrieu bet a-viskoazh un oberour meur war danvez sevenadur hor bobl.

Gant e glozadur e embann levr Ar Falz, e stumm ur galv, pegen mallus eo d'an holl nerzhioù e Breizh, ha dreist-holl d'ar yaouankizoù, d'en em lakaat da brederiañ a-gevret evit dazont hor bro. Ne guzh ket al levr an diouer a breder abaoe mareoù ar CELIB er bloavezhioù 60' pe reoù politikerezh ar broioù diazezet war lezenn Voynet e fin ar 90'. Lakaat a ra splann war-wel penaos al lezenn NOTRe gant he folitikerezhioù jakobin, o staliañ ar "C'hêrioù-kreiz"* a dro kein ouzh diorradur Breizh-Izel.

Pe c'hoazh penaos e sav raktres "Pariz Kêr-Bed" a-enep d'ar pezh a vez anvet "proviñsoù" gant ar mediaoù. Desket 'm eus ivez penaos eo kresket an tailhoù lec'hel e bro Roazhon abaoe m'eo bet krouet ar "Gêr-Greiz" pa glask ober Brest ar memes tra ha penaos e profit ar politikerezh-se d'ar c'humunioù e reter Roazhon ha Naoned, a-ziavaez Breizh, pa ne brofit da zen Kêr-Greiz Brest. Dedennus-tre eo al levr a c'heller lenn dindan 3 eurvezh. Ur rebech : gellet en defe diskouez ivez penaos eo bet dilezet ar preder war an danvez-mañ gant ar skolioù meur (marteze ne fell ket da Lebahy ha Le Ruyet faeañ war o c'henseurted ?) pe gant Kuzul Ekonomikel ha Sokial ar Rannvro.

Pe c'hoazh displegañ pegen kablus eo politikerien hor bro abaoe 20 vloaz o vezañ heuliet stêr ar politikerezhioù frankizour-mik lakaet e-pleustr gant Unvaniezh Europa ha Bro-C'hall. Kompren a reer ivez al liamm etre krouidigezh ar "C'hêrioù-kreiz" hag emsavadeg ar "Jiletennoù Melen", savet war-lerc'h gant tud a-ziavaez ar c'hêrioù-se. Bez' zo broioù o deus gouezet en em dennañ. Kinniget e vez skouerioù bro-Vande pe hini Euskadi-ar-Su o deus gouezet derc'hel embregerezhioù etre hag ur rouedad a gêrioù krenn. Ma n'oc'h ket kendrec'het c'hoazh, setu klozadur al levr : *"Bevañ a reomp e Breizh ; fontañ an doareoù-produiñ hengounel, koeñvadenn digiriek ar c'hêrioù-kreiz p'emañ hor bro o teuziñ e-touez diorradur Pariz pa vez dismantret ar frammoù lec'hel gant divizoù ar stad disoñjet gantañ kiriegezhioù an "Emglev republikan" a embann an Ingalded war ar vro a-bezh. Teuziñ a ra Breizh en ur steuñv gall hag european. Kollet eo bet ganeomp ar c'henskoazell, hor personelezh, hor disheñvelded."*

Ma ne vo ket cheñchet penn d'ar vazh e vo hon dazont nemet memor ur bobl bet bev, memor ur gevredigezh aet tamm-ha-tamm da get e-touez an heñvelded meur. C'hoarvezout a rayo gant Breizh pezh a zo c'hoarvezet gant Kerne-Veur a zo bet lonket gant Londrez en desped d'an dud o deus votet, war-lerc'h, ar muiañ evit ar Brexit, perak 'ta ?

N'eo ket re ziwezhat c'hoazh evit Breizh, met poent eo. Ret eo gouzout ma vefe kalon ha youl a-walc'h gant dilennidi ar vro e c'hellfemp, hervez artikloù 72 ha 75 Bonreizh Bro-C'hall, kemer ar gwir da arnodiñ, da ijinañ frammoù ha da lakaat e-pleustr politikerezhioù rannvroel. Trawalc'h gant an "en em guzhañ" a-dreñv ar biz jakobin evit kuzhat o c'hiriegezhioù.

Gant al lennerien

MITCHELL HA RIOPELLE

Bep bloaz e vez dalc'het un diskouezadeg livadurioù gant font Hélène hag Édouard Leclerc e Landerne. Diskouezhadeg Mitchell ha Riopelle a vo eus outi betek an 22 a viz Ebrel 2019. Koustañ a ra 8 € evit ar re distaol ebet ganto.

Diskredabl eo e vefe savet seurt tra a galite uhel en ul lec'h ken bihan. Hevlene ez eus unan war daou liver amerikan : Joan Mitchell (1925-1992) ha Jean-Paul Riopelle (1923-2002).

E Montreal e oa ganet Riopelle e 1923. Abredik a-walc'h e krogas da livañ.
E 1942 e teuas da vezañ ezel eus luskad an "otomatisted" bet krouet gant al livour Paul-Emile Borduas.
Stag e oa al luskad-se ouzh ar Surealisted hag ar binviji bredelfennour. Er bloavezh 1946 e euredas Riopelle gant Françoise Lespérance, korollerez diouzh he stad. Div blac'h o doa bet : Yseult ha Sylvie.

E 1955 e kejas gant ul livourez all anvet Joan Mitchell, un Amerikanez eus Chicago. Piket e voe e galon ganti ha chom a rejont asambles betek 1979. Anavezet eo Riopelle evit bezañ unan eus saverien an "arz difetis" pe an "arz diardoù" ha stag eo Mitchell ouzh ar memes luskad.

Treset e vez linennoù war ul lien, c'hoarioù etre al livioù. Pep tra a seblant bezañ graet war ar prim evel barzhoniezh ar surealisted (evel hini Jacques Dupin) : dont a ra ur strobad gerioù ganto evel na vije liamm ebet etrezo.
Skañvoc'h e hanval bezañ arz Mitchell eget hini Riopelle. Stankoc'h ha feulsoc'h eo hini Riopelle.

C'hwerv e teuas buhez Joan da vezañ pa 'z eas kuit e amourouz gant un arzourez yaouank bet gwarezet ganti. Ha chom a reas hec'h-unan betek fin he buhez.

Dalc'het e vo an diskouezadeg-mañ betek fin miz Ebrel. Evit bezañ onest, n'on ket sot-pitilh gant seurt doare da livañ. Met it da welet kentoc'h !

Jakez-Erwan Mouton

"LE SAUCE" PE "AR SAOZ" ?

Ec'h an da gomz amañ deus un dra hag a zisplij din hardizh ha ne gavan ket ec'h afe an traoù war-wellaat : ar stumm da distagañ ha da skrivañ an anvioù-familh brezhonek gant tud zo.

Evit komz deus ar sujed-se zo ezhomm da displegañ petra eo ar "c'h/Code-switching" – "cheñch-kod" a ran-me dioutañ –. "Code-switching" a vez lâret pa vez kemeret gerioù digant ur yezh estren hep cheñch o stumm, o distagadur nag o frosodiezh. D'ar c'houlz ma veze bev ha yac'h ar brezhoneg en Breizh-Izel ne veze ket a "cheñch-kod", pe nebeud-kaer.
Brezhonekaet e veze distagadur an holl c'herioù amprestet digant ar galleg. Evit an anvioù-familh gallek e oa ar memes kont. Anvioù gallek evel Desbordes pe Colas zo bet brezhonekaet du-mañ. An anvioù-familh brezhonek, evel-just, ne vezent ket distaget gwech ebet en o stumm gallek. Stumm ofisiel an etat-sivil na veze ket implijet war ar pemdez. Ar pezh a veze klevet a oa stummoù brezhonek an anvioù-familh hag an anvioù-bihan (pep anv-bihan gallek zo bet brezhonekaet gant ar re gozh).

Bremañ eo cheñchet penn d'ar vazh avat. Seul vui ec'h a war-dreutaat plas ar brezhoneg seul vui e implijer ar "Cheñch-kod" en brezhoneg a-vremañ, ha plantet ur gaoz gallek e-kreiz ur frazenn vrezhonek. Ar pezh a veze ral-kaer gwechall a zeu da vezañ klevet ordinal. Gwashañ tra, estroc'h evit gerioù-estlamm pe anvioù kadarn gallek a vez klevet en brezhoneg a-vremañ... stumm gallekaet hom anvioù-familh ivez ! Pa selaouan mediaoù brezhonek ha pa glevan anvioù-familh distaget en o stumm gallek ec'h euzhan. Spontus eo ar cheñch-kod-se d'am divskouarn. Re a vrezhoneg yac'h, hag a anvioù-familh distaget evel e vez gleet, am eus klevet evit anduriñ e vefe distummet hom anvioù-familh.

Ar pezh zo, n'eo ket ken dishañval a se an traoù pa lenner skridoù brezhonek. A-hervez, pa lennomp e izvokalizomp didrouz en hom fenn ar pezh a welomp merket. Me ma-unan am bez ezhomm da lakaat en brezhoneg Treger ar pezh a welan skrivet. Pa arrian war un anv-familh gallekaet e sac'han kenkent avat. Troc'het-libr eo ma lennadenn. Rak diaesoc'h eo lenn en brezhoneg ur ger skrivet en galleg... na pa vez un anv-familh brezhonek !

E-se e oan gwall zipitet o skoilhañ e niverenn 702 Ya ! gant anvioù evel Pascal Le Palud, Ronan Le Pennec, Morwenn Le Normand, Denise Le Hen, Elouan Le Sauce (ma Doue koulskoude !...), Jean-Claude Le Ruyet ha reoù all c'hoazh, hir a-walc'h e oa ar renabl. Anat deoc'h, gant skriturioù gallekaet a-sort-se ne vez ket broudet an nen d'ober gant ar stummoù brezhonek orin ! Ne soñj ket din koulskoude e vefe ken start a-se lakaat anezhe en o stumm brezhonek skrivet. En niverenn 702-se e oa ivez un dornadig skwerioù mat, kalz nebeutoc'h maleüruzamant : Yann-Vadezour ar Rouz, Fañch an Henaff, Yohann an Nedeleg. Petra zo kaoz neuze e tegemeromp evel-se anvioù-familh brezhonek distumm ? Peadra zo d'en em soñjal hañ kwida ?

En gwirionez e klever an tech-se muioc'h-mui gant an nevez-vrezhonegerien. Re alies e vezan souezhet ha dipitet o klevet anezhe o tistagañ o anv-familh dezhe en e (di)stumm gallek, goude ma eo brezhoneg o c'haoz. Kement ha ken bihan ma teu da vezañ ral a-walc'h kavet unan bennaket hag a ro bec'h da distagañ e anv evel e vez gleet. Ne oaront ket distagañ o anv en brezhoneg, dre an avani n'o deus ket klevet ar stumm brezhonek anezhañ ? Peotramant ne gredont ket ober, ken kustum int gant ar stumm "ofisiel" o deus klevet ordinal ? Pe c'hoazh e reont gant ar stumm melestradurel dre leziregezh ?

Bepred eo, a-benn fin kont eo an etat-sivil gall an hini a vez trec'h war hom yezh. Ne gav ket din eo gwall yac'h leskel ar velestradurezh termeniñ skritur (ha distagadur) hom anvioù. Kalz a charre zo en deizioù-mañ gant tilde Fañch. Diwallomp avat da goll stummoù reizh hom anvioù-familh. Ul lodenn deus teñzor ar yezh int. Implijomp hardi ar stummoù brezhonek anezhe !

Tangi YEKEL

Kenskrivadeg danevelloù berr e brezhoneg

Da geñver Miziad ar brezhoneg 2019 àr Zouar Alre e kinnig Ti Douar Alre r genstrivadeg danevelloù berr e brezhoneg.

Daou rummad a vo : unan evit ar re edan 18 vlez hag un eil evit an dud daet. Diàr al luc'hskeudenn a gavoc'h amañ, savit un istor faltaziek (ur bajennad - 4000 sin). Harpit àrni da lañsiñ pe da gloziñ hoc'h istor. Deoc'h da welet ! Bec'h d'ho pluenn enta ! Da c'hounit : levrioù, pladennoù ha c'hoazh ! Kasit ho tanevell deomp a-raok ar 25 a viz Meurzh 2019 • dre bostel da oliertidouaralre@gmail.com, • pe dre lizher da Ti Douar Alre, 11 ru an Tanin, 56330 PLEUWIGNER/PLUVIGNER.

Fest-noz souten

"SOS Méditerrannée"
Er Baen-Veur .
Priz "emskiant"
(tro 5 €).
D'ar Gwener 15 a viz C'hwevrer.
20 eur noz.

Gant *Drig*

E ROSKO E KLASKER TENNAÑ GWAD AR MORVUZHUG EVIT AN ENKLASKOURIEZH.

Ya !, Sizhunieg
Journal hebdomadaire N° 713
du Vendredi 08 Février 2019
1,5 € an niverenn / le n°
66 € ar bloaz / l'année
N° CPPAP : 0622 C 86790
embannet gant / édité par :
Keit Vimp Bev, 29520 LAZ
02 98 26 87 12
Rener embann / Dir. publication :
Y-F. Jacq, yf.kvb@orange.fr
Kenurzhier / Coordinateur :
Y-F. Jacq, yf.kvb@orange.fr
Maketenniñ / Mise en page :
Gireg Mouton gireg.kvb@orange.fr
Koumanantoù / Abonnements :
M. Gallais, keit-vimp-bev@wanadoo.fr
Moulet gant / Impression :
Le Télégramme, 7 voie d'Accès au Port, BP 67243 – 29672 MONTROULEZ/MORLAIX Cedex
Ar pennadoù sinet ne engouestlont nemet kiriegezh ar re o deus o skrivet.

"PADUS", UN EKO-LEC'H E PLOUARZHEL

E sal "Tud ha Bro" Plouarzhel e oa dalc'het d'an 19 ha d'an 20 a viz Genver un emgav-lañs evit ur raktres nevez : un eko-lec'h, anvet anezhañ "Padus"*. Raktresoù e-leizh a zo war ar stern evit an ekologiezh, al labour-douar hag ar vuhez sokial.

Luskad an "Dreuzkemm" – mouvement de la Transition e galleg – a ra berzh un tammig pep lec'h en Europa ar C'hornôg. Gantañ zo ar pal da gavout diskoulmoù d'an drast ekologel ha sokial en ur lakaat tud ar vro da gemer perzh ar muiañ posupl, dezho da vezañ aktourien eus ar cheñchamant.

An natur hag an dud

Gant Marie-Pierre, Bertrand ha Laetitia eo diwanaet ar raktres-mañ. Ijinourien c'hoant ganto bevañ en un doare all, Laetitia a zo 'n em stummet war ar bedagogiezh Montessori p'en deus heuliet Bertrand unan war ar permakultur.
Goude ur frapad fouetañ-bro, o deus kejet ouzh Marie-Pierre, labourerez-douar a b/ Plouarzhel aet war he leve. Diwar an eskemmoù o deus bet zo ganet un eko-lec'h gouestlet d'an Dreuzkemm ha digoret d'an holl.

Diouzh an 250 m² a liorzh kenrannet a oa war douaroù Marie-Pierre e vo kinniget d'an dud krouiñ traoù nevez... Ha plas a zo c'hoazh ! 9 devezh-arat en holl. Koadoù, gwez-frouezh, fraostoù leusket d'an natur, pradoù pe c'hoazh tiez-gwer ha liorzhoù evit gounit legumaj...
Gant al liesseurted-se e vo danvez pedagogel da ijinañ mont-en-dro maezioù an dazont. "P'hon eus aozet an emvod kentañ eo deuet un 30 den bennak. Daoust ma ne oant ket mennet holl da gemer perzh e veze santet un ezhomm eus ul lec'h gouestlet d'an dud. Tud c'hoant ganto distreiñ d' ur vuhez sokial war ar maez a oa.", a lavare Bertrand, a-raok kenderc'hel "Savadurioù hon eus, c'hoant hon eus e vefent perc'hennet gant raktresoù ar boblañs, ne 'z eus tamm mennozh serr ebet ganeomp. Pep hini zo dieub da ginnig ar pezh a fello dezhañ."

Mennozhioù e-leizh

Daoust ma 'z eo yaouank "Padus", – Laetitia ha Bernard a zo erruet e miz Mezeven 2018 'tra ken – e vez ribotet birvidik ganto !
A fed arc'hant, Laetitia ha Bertand a zo e soñj bevañ diwar nebeut (tro ur SMIC evit daou). Produet vefe darn vrasañ o ezhommoù ganto. Evit gounit o zamm kreun en un doare poellek gant o raktres e vefe digoret ur skol Montessori gant Laetitia, anezhi tost ouzh an Natur, al labour-douar hag an dud. Kinnig a rafe Bertrand stummadurioù permakultur.
Kroget int da blantañ ur c'hoad-frouezheg – *forêt nourricière* –. Ur raktres plantañ gwinizh a zo ivez. "C'hoant hon eus gwelet pegement e koust evit gwir da broduiñ ur c'hilo bleud hep siour ur mekanik a implij eoul-mein." Ur Fab-lab (atalier lec'h ma vez rannet an ostilhoù hag ar skiant-prenet), a zo war ar stern ivez. Fellout a rafe da v/Marie-Pierre staliañ ul legumajer bio war 2 zevezh-arat a-benn kinnig boued bio ha lec'hel da dud Plouarzhel. Bep dibenn-sizhun pe dost, e vo kinniget war facebook chanterioù d'an dud evit deskiñ ur bern traoù.
Buhez a-stroll ar maezioù a zo skeudennaet alies e-giz un tasmant, ur c'hozh tra o vervel gant an diboblañ hag ar gevredigezh beveziñ. Ma 'z a mat an traoù gant "Padus" a c'hallfe bezañ seurt lec'h awen evit an dazont. **GM ha FLG**

**Pour des Alternatives Durables, Utiles & Solidaires*

LAKAAT AR MAEZIOÙ E KÊR

N'emañ ket Laurenan gwall bell eus Loudia (20 mn) nag eus Merdrignac (8 mn). Ur gêriadenn hir ha strizh eo. Kant vloaz zo e oa c'hoazh 1800 annezad met n'eus ken 'met 730, hiziv an deiz.

Un nebeud bloavezhioù zo e oa bet graet eno ur PLU, un doare da anavezout mat ar gumun, an endro, an dud. Goude o deus kendalc'het, bloaz zo, gant ur studiadenn, sikouret ma 'z int bet gant kengumuniezh Loudia *(Communaute Bretagne Centrale)*. Prest e oant da respont d'ar galv d'ar raktresoù evi buhezekaat kreiz ar vourc'h. Ouzhpenn 200 raktres a oa evit Breizh a-bezh. 60 zo bet dalc'het, en o zouez lod evit ur sikour da studiañ ar raktres ha 23, Laurenan en o zouez, evit sikour da gas war-raok labourioù bet termenet dija. Ar stad hag ar Rannvro a zegas 424 000€, an ti-kêr "300 000€ d'ar muiañ." eme Valérie Poilane-Trabart, an itron maer, ar feurmer sokial 250 000€. N'eo ket klozet c'hoazh ar c'hontoù dre ma savo an holl zispignoù da 1,6 milion €.

Renevezin gant danvez ar vro.

Gant plouz o tont eus nepell e vo izolet mogerioù ur sal ar gouelioù kozh a oa bet savet er bloavezhioù 60', a-raok ma vefe kelc'hiet a goad. Adkempennet e vo ivez liorzhioù kêr evit kaout ur c'hempouez etre an dud war droad, war varc'h-houarn, gant o c'harr, ha plantet e vo plant ha zoken gwez e-kreiz ar vourc'h. Plantañ bleunioù ha gwez avaloù emaint e soñj ober er skol hag ivez war ar straed vras. War-zu al lojeiz emaint o vont ivez. "Nebeutoc'h-nebeutañ a diez goullo a zo". eme ar maer. Gant an ti-post kozh e vo graet 3 lojeiz bihan, T1 ha T2 " rak se eo a glask an dud a grog gant o zreuz er vuhez – kaout un tamm plas bihan – hag ar re a zo war an echuiñ, pa ne c'hellont ket mui paeañ un ti deuet da vezañ re vras." emezi.

Tiez-kenwerzh

Perc'henn eo an ti-kêr war ur savadur bar-restaorant a dro kalz evel preti ha nebeut evel ostaleri. E Laurenan, betek daou viz zo, e oa ivez ur stal boulonjerezh met un tamm pell eus pep lec'h. 6 miz zo en deus prenet an ti-kêr ur stal gozh, kafedi-kinkailherez, e-kreiz ar vourc'h, *"Coeur de Bourg"* evel ma lâront. Labourioù a zo bet graet enni. Abaoe penn kentañ miz Genver 2019 e vez digoret 3 devezh ar sizhun, evit gwerzhañ bara. 40 den a vez karget da lakaat al lec'h da vevañ, da werzhañ bara eta pe c'hoazh da ginnig ur banne traoù tomm.

Kaoz a zo bremañ da vont pelloc'h c'hoazh dre kinnig defotachoù diazez, produioù lec'hel. "War hir dermen e vefemp laouen da grouiñ ur post-labour." eme ar vaerez. Tout an traoù-se na vefent ket bet posupl hep sikour ar boblañs. 4 strollad labour – etre 8 ha 40 den enno – a zo bet krouet, hag emvodoù ganto alies, evit lakaat an dud da reiñ o ali, da gemer perzh en divizoù.

Bleunioù gant Joseph Tanguy

BOKEDOU-KORAIZ
(FOEON, BOKEDOU-SANTEZ-NONNA, BOKEDOU-LAEZH-RIBOT)

• **Anv gallek :** Jonquille, Narcisse des bois

• **Anv latin** : *Narcissus pseudonarcissus, Narcissus sylvestris*

• **Uhelder** : 0,20-0,40 m

• **Bleunioù :** Adalek miz Meurzh betek miz Ebrel. O stouiñ emaint. Gronnet eo ar gurunenn-greiz velen, e stumm un drompilh, gant petalennoù melen-sklaer. Hogozik dic'hwez int, koulskoude un efed c'hoant-kousket a zo ganto...

• **Perzhioù** : Ober a reont o mad eus ar c'hoadoù a spesadoù deliaouek hag eus ar pradeier e-lec'h ma stummont trevadennoù o vezañ ma kouezh an had e traoñ ar plant. Hir, moan ha plat eo an delioù, kensturiek o nervennoù ha rontaet o begoù. Ar blantenn en he fezh a zo pistrius. En ognon (e miz Gouere) e vez lakaet a-gostez an danvezioù magus evit goañviñ.

• **Implij** : Brudet e vezont evit bezañ laoskus, spurjus, c'hwedus, mat ouzh krid ar c'higennoù. Hiriv n'eo nemet an homeopatiezh a ra ganto ouzh ar waskenn, ar friad, an drev. Ar bleunioù dispartiet eus o zammoù glas a vez graet kaotigell ganto (n'int ket pistrius ken pa vezont poazh). Plant-liorzhañ a-feson int, mat evit mont gant ar gwez.

ISMAEL MORVAN

E 2018 eo bet Ismael e-touez al liseidi divizet ganto da dremen ar bak e brezhoneg...
Ha da dalañ ouzh al lezenn.

Ismael, perak ober eus "Ar bak e brezhoneg" ur gevredigezh ?
Er penn kentañ e oa "Bak e Brezhoneg" ur c'henstroll, da lavaret eo ne oa dezvad kefrediel ebet ganeomp. Goude bezañ reizhskrivet hon arnodenn bachelouriezh matematikoù e brezhoneg e 2018 e ouezemp e vefe azlammoù bras a-walc'h war ar c'henstroll. Sevel ur gevredigezh stumm lezenn 1901 a seblante deomp bezañ furoc'h a-benn merañ ar stourm-se. N'omp ket faziet rak ar fed gwir. Aesoc'h eo bet merañ an traoù gant ur gevredigezh eget gant 15 hinienn.

Perak eo bet dav gortoz 2018 a-raok ma vefe eus seurt stourm ?
N'omp ket bet ar re gentañ o skrivañ un arnodenn bachelouriezh e brezhoneg : Jil Kilivere en doa bet e vachelouriezh 40 vloaz 'zo o reizhskrivañ e holl arnodennoù e brezhoneg ! Ar pezh a zo nevez eo hon defe dibabet asambles, 15 ac'hanomp, disentiñ ouzh ar rektordi hag ezteurel e brezhoneg. Diaes eo bet kavout tud prest da risklañ o bachelouriezh evit ar brezhoneg. Lakaet zo bet leun a energiezh evit prederiañ, aozañ emvodoù liseidi ha merañ ar mediaoù. N' em eus ket bet amzer da adwelout ma c'hentelioù evit ar vachelouriezh, kement a amzer am eus gouestlet d'an emvodoù kelaouiñ pe da c'houlenn souten tud a bep seurt. Ur sapre avantur eo bet ! Un aozadur solut eo ret kaout evit kas da benn seurt avantur ha rankout a reer lakaat startijenn er raktres. Marteze eo evit an holl abegoù-se n'eo ket bet graet a-raok. Met sur a-walc'h ne vefe ket bet eus hon disentidigezh ma ne vefe ket bet eus oberenn Jil Kilivere pe eus krouidigezh ar c'henstroll e 2016.

Peseurt heklev ho peus bet a-berzh ar re yaouank e Diwan, tremenet ganto o bak pe o vont da dremen ?
E darempred stank on gant kalz a liseidi bet tremenet ganto ar bak. Laouen-tre int da vezañ graet an oberenn-se, ur santimant a lorc'h a zo ganeomp. Stourm ar bak 2018 en deus krouet liammoù etre ar Ratouzed (anv al liseidi bet ganet e 2000). E darempred on ivez gant liseidi ar bloaz-mañ, zoken ma n'eo ket aes atav dre ma ne vevan ket tost diouzh Karaez. Seblantout a reont bezañ youlek ha leun ha startijenn. Ar stourm-se a zo ur stourm liseidi. Ganto, dreist-holl, emañ ar galloud da cheñch an traoù. D'am soñj (michañs !) e vo kendalc'het ar stourm ganto.

Hag en diavaez, politikourien e Breizh, tud a Vro-Euskadi ?
Gourc'hemennoù hon eus bet eus perzh liseidi Bro-Euskadi. Gwir eo eo damheñvel skolioù an Ikastola diouzh skolioù Diwan, kompren a reont hon stourm. E darempred on bet meur a wech gant liseidi Bro-Euskadi, dedennet int gant "Bak e Brezhoneg" hag heuliañ a reont an darvoudoù liammet gant ar yezh pe ar sevenadur a vez e Breizh. 'Michañs e vo kreñvoc'h c'hoazh ar c'hengred etre Breizhiz hag Euskariz en dazont rak ur bern a berzhioù boutin a zo deomp. Eus kostez ar politikerezh eo distabiloc'h an traoù. C'hoant 'm eus trugarekaat Paul Molac en deus soutenet "Bak e Brezhoneg" eus penn kentañ ar raktres betek bremañ. Souten politikourien all hon eus, lod o deus komzet eus hon stourm da bennoù ar stad.

Penaos e welit an dazont ?
An dazont war hir dermen a zo koumoulek met un dra vat eo. Reiñ a ra nerzh a-benn stourm. An dra nemetañ on sur dioutañ eo e stourmimp c'hoazh hag adarre. N'eo nemet evel-se e vo tu deomp gounez. Pa welan ar bolitikerien disheñvel a zo tremenet e penn ar stad abaoe ma 'z on en oad da gaout soñj diouto, hini ebet n'en deus kaset ur politikerezh yezh sirius e-keñver ar brezhoneg. D'am meno ne raint ket. Deomp eo da stourm, da grouiñ, da ijinañ. Evel-se e teuimp a-benn da ziorren hor yezh kement hag hon eus c'hoant. Deomp eo da zibab an dazont a vefe brav evit ar brezhoneg.

Pehini eo al liv a blij deoc'h ar muiañ ha perak ?
D'am soñj eo al liv glas a awen ac'hanon ar muiañ. Ar glaz a vez adkavet en elfennoù en deus bet awenet mab-den a-viskoazh : ar mor, an oabl, an egor... Atav o deus goulennataet an elfennoù-se an denelezh, lakaet o deus anezhañ da ijinañ ha da vartezeañ penaos ez ae en-dro ar bed. Adkavout a ran ar spered-se a gevrin er glaz.

> **"Ur wech dirak ar gopienn, en em c'houlennen "Petra eo ar pouezusañ a-benn ar fin ? Va diplom pe va yezh ?" "**

Petra eo an eñvorenn he deus merket ac'hanoc'h ar muiañ ?
D'ar c'hentañ a viz Here 2017 e oan gant va zad e Barselona evit referendum dizalc'hidigezh Katalonia. Aet e oamp un tammig e freestyle, da lavaret eo hon eus dibabet mont di un devezh hepken a-raok ar referendum. Ur wech erruet eno omp bet fromet o welet penaos e oa laouen an dud o welet Breizhiz deuet da souten anezho. Ur Gwenn-ha-Du hon doa, pep hini ac'hanomp, evel-just ! Komzet hon eus gant ur bern Katalaniz. Dedennus e oa klevout doareoù disheñvel da welet ar vrogarouriezh hag ar vroadelouriezh. Komzet hon eus ivez gant Skosiz ha Galisianed a oa aze ivez. Bamet omp bet ivez o welet an aergelc'h familh a oa evit un darvoud ken pouezus hag an dizalc'hidigezh. Dre chañs n'eo ket bet taget hon strollad gant ar Guardia Sivil. Santet hon eus memestra un aergelc'h tenn-tre : biñs-askell an archerien, roueelourien deuet da glask cheu, ambulañsoù e pep lec'h... O tistreiñ da Vreizh, hon eus gwelet tout ar videoioù a ziskoueze an archerien o skeiñ gant keodedourien : heuget e oamp. Dreist-holl hon doa gwelet penaos e oa an holl Gataliniz peoc'hgarourien. Dreist eo bet bevañ ur mare a verko (d'am soñj) an istor. Sur on e talc'hin soñj, ma buhez pad, eus an devezh-se.

Peseurt lec'h ho pije c'hoant reiñ da anavezout d'ar re all ?
Gouzout a ran eo anavezet gant ur bern ha n'eo ket divoas-tre : chapel Sant Mikael Brazparzh ! Amañ e vez merzet n'eo ket Breizh ur vro evel ar re all. P'en em gavan enno ez on treuzet gant ur santad a lorc'h : al lorc'h da vezañ breizhat. Ouzhpenn da se eo bet ratreset distro ar bleizi er Menez Are evit 2022 : ul liv all a rofe c'hoazh d'an dremmwel-se !

Ha peseurt arzour ?
Etre daou emaon, etre Johnny Halliday ha Michel Sardou...
Ur farsadenn eo evel-just ! Dizoloet em eus abaoe nebeud amzer ar strollad sonerezh Atoem, a zo o tont eus kêr-Roazhon. Ur stil elektro a zo ganto. Distanus-tre eo evel sonerezh. O selaou ar sonerezh-se e kreder e veajer en egor. Santet e vez eo bet labouret pep son a-benn ober oberennoù heson. Brav-tre eo ar sonioù bout.

Kinnig a ran deoc'h selaou Time a zo, hervezon, o c'hanaouenn wellañ. Dellezout a reont da vezañ anavezetoc'h rak ul labour dreist a reont !

Peseurt bro 'pije c'hoant gweladenniñ ?
A-viskoazh em eus bet c'hoant gweladenniñ Rusia.. Alies e vez kinniget kostez Europa eus Rusia, padal eo kalz ledanoc'h eget se. Menezioù Siberia n'o deus netra da welet gant plaenennoù stok ouzh Mongolia pe c'hoazh eus Vladivostok. Ur spered ispisial a vez kavet enno d'am soñj, pell eus an dro-spered breizhat (marteze e c'heller kavout un nebeud perzhioù boutin gant an alkol). Pinvidik-tre eo istor Rusia ivez. Met evit lavaret ar wirionez, ma zo un abeg evit mont da veajiñ e Rusia ez eo hennezh : ar saïga. Ar saïga a zo al loen moutikañ ha fentusañ am eus gwelet.

Peseurt kalite a blij deoc'h ar muiañ en un den ?
Plijet on gant an dud onest. D'am soñj ez eus kalz muioc'h a bouez gant komzoù un den a ouezer onest. An onestiz a zo diazez un darempred a fiziañs. Gant an onestiz ne vez ket a sil, ur c'halite glan eo d'am soñj : ur vugel a vez onest, darn an amzer. Ar c'halite-se a glasker alies gant hon c'henelied hag a rankfemp kavout gant ar bolitikerien.

Piv eo an den en deus roet deoc'h ar c'hentelioù pouezusañ evit ren ho puhez ?
Ar c'hentelioù prederouriezh o deus servijet din ar muiañ er vuhez d'am soñj. Ur gelennerez dreist am boa el lise hag a lakae ar c'hlasad da brederiañ war a bep seurt dodenn. D'am soñj eo a bouez-tre ar brederouriezh rak ganti e vez desket prederiañ don. Aesoc'h eo kaout ur spered digor ha tabutal gant ar brederouriezh. Dipitus eo ne vefe ket eus an danvez-mañ er skolaj pe zoken er skol-vamm !

Da beseurt goulenn 'ho pije c'hoant da respont "Ya!" ?
Ar goulenn ha na vez morse savet ouzhin, padal e c'hellfe bezañ dedennus a-walc'h : Petra em eus desket diwar avantur "Bak e Brezhoneg" ?
Ma vije bet lavaret din, pa oan er skolaj, em bije risklet va bachelouriezh evit ar stourm n'em bije ket kredet. Zoken e penn-kentañ an termen klas ne soñje ket din en ober. Met ur wech dirak ar gopienn, eo chomet a-sav an amzer e-pad un nebeud eilennoù. En em c'houlennet 'm eus "Met petra eo ar pouezusañ a-benn ar fin ? Va diplom pe va yezh ?". Ar poell, ar sistem skol gall, ar sistem micherel a respontfe "an diplom evel-just". Met ar stourm-se ne vo gounezet nag gant ur sistem micherel, nag gant ur sistem skol ha, dreist holl, ket gant ar poell. Ar stourm-se a vo gounezet gant ur youl, ur youl ha na c'heller ket displegañ. Maget eo gant un ezhomm a frankiz, ar frankiz da gomz ma yezh pa 'm eus c'hoant, en degouezh 'm eus c'hoant. Ar frankiz da vezañ breton. Ar frankiz-se n'he deus ket a briz ha talvezout a ra ar boan risklañ pep tra eviti.

"Bak e Brezhoneg" en deus desket-se din : stourm evit ar frankiz, n'eus forzh peseurt stumm he defe, a zo unan eus alc'hwezioù an eurvad.